

Kooperatif Postası

KARINCA

Temmuz 2016 Yıl: 83 Sayı: 955 ISSN: 1300-1450

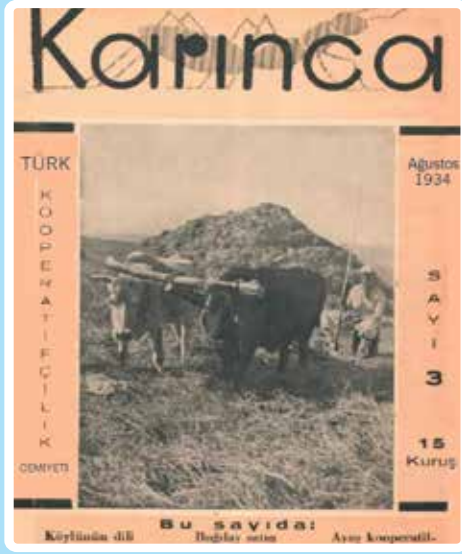

Kooperatif Postası

KARINCA

Temmuz 2016 Yıl: 83 Sayı: 955 ISSN: 1300-1450

Geçmişten bir anı

KARINCA

YIL 83 SAYI 955
Temmuz 2016
ISSN: 1300-1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Arayışma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Yaz İşleri Müdürü
Doç. Dr. Hasan YAVUZ
Editörlük Kurulu
Prof. Dr. Adnan TEPECİK
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Doç. Dr. Hasan YAVUZ - Baş Editör
Doç. Dr. Hayim ÖZÜDOĞRU
Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Doç. Dr. Muhammet ÇETİN
Doç. Dr. Serdar SİĞİRCİ
Doç. Dr. Turhan ÇETİN

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Ceyhan Atıl Karası Cd. Nispetiye (1271) Sk. No: 309-10
06520 Beşiktaş/ANKARA
Tel: (0312) 472 89 89 - 472 89 11
Başarı Sayısı: (0312) 472 89 64
www.kooper.org.tr
kooper@bim.com
adna@kooper.org.tr
Neşredene
T.C. Ziraat Bankası, Cevizdere Şubesi
Hesap No: 787039-5002
IBAN: TR48 000 10019 2507 8703 7850 03
Açılış Şartları
Yıllık Abone Bedeli: 50 TL (KDV Dahil)
Fiyat: 5 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, annual included Correspondence relating to
the review should be sent to:
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Arayışma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Ceyhan Atıl Karası Cd. Nispetiye (1271) Sk. No: 309-10
06520 Beşiktaş / ANKARA / TÜRKİYE
20 Mayıs 1931'lerden itibaren kurumu yayına çıkarır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Arayışma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesi'ne aylık dergi
"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1931
Yazışma ve abonelik işleri yazışmalarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler işleme edilmez
Yazılar elektronik ortamda basılır.

Yayın Türü
Yeni Süreli Yayın
Basım Tarihi
15/07/2016

Basım Yeri & Tesarım
Atınyaparak Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. 39/105 Tel: 0312 304 44 02 İstanbul/ANKARA
atinyaparakmatbaa@gmail.com

Kapak Tasarım : Adnan TEPECİK

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI.....	1
İSMAIL ŞAHİN - OKTAY ALKAN KOOPERATİFLERİN ÜLKEMİZDEKİ DURUMU ÜZERİNE S.S AKÇALI ARSA VE YAPI KONUT KOOPERATİFİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN MÜLAKAT	3
YASİN YAVUZ KOOPERATİFLERİN BAKANLIK TEMSİLCİSİ BULLUNURMA ZORUNLULUĞU	8
AYŞE KÜBRA BİREY İLK KOOPERATİF TOPLULUKLARI	12
VEDAT SADIÖĞLÜ SOSYAL KOOPERATİFÇİLİĞE EN İYİ ÖRNEK: İTALYA	18
ŞEKKET ÖZSOY KIBRIS BARIŞ HAREKATI	25
YETER DEMİR USLU ÇALIŞMA YAŞAMININ YENİ AKTÖRLERİ: YEŞİL YAKALILAR	34
AŞİN ŞAHİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME İÇİN İHRACAT HIZI ARTIRILMALI	37
HASAN YAYLI TÜRK BELEDİYE SİSTEMİNİN FİNANSMAN KAYNAKLARINA DAİR KISA BİR DEĞERLENDİRME	42

Dergimizde yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd. : Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasep Üye : Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye : Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye : Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Üye : Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye : Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye : Doç. Dr. Hayim ÖZÜDOĞRU
Üye : Doç. Dr. Cemalattin AKTEPE
Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman OKUR
Üye : Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU DENETLEME KURULU

Prof. Dr. Adnan TEPECİK
Dr. Erol DEMİR
Turgut AĞIRNASLILIL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU HAYSİYET DİVANI

Hüsni POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir UNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergije gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakterleriyle yazılması
4. Terçüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergije gönderilmemiş ve yayımlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

KARINCA 1

BAŞYAZI

Değerli kooperatif dostları;

2016 yılının Temmuz sayısında yeniden birlikteyiz. Karınca dergisinin seksen üçüncü yılının ilk sayısına karşılık gelen 955. Sayıda siz değerli kooperatif dostlarına zengin içerikle desteklediğimiz bir sayı ulaştırmaya çalıştık.

Her zamanki gibi hem kooperatifçilik alanından hem de sosyal bilimlerin muhtelif alanlarından toplam sekiz adet yazıyı siz okuyucularımızla buluşturuyoruz.

Bundan sonraki sayılarımızın daha da zengin ve kooperatif dostlarının taleplerine göre şekillenmesi için sizlerin desteğine olan ihtiyacımızı da yineliyorum.

Ramazan ayının sona erdiği ve milletçe Ramazan bayramını idrak ettiğimiz bu ay içinde milletçe yine ciğerimiz dağıldı; yine onlarca masum beden terör saldırısının kurbanı oldu.

İstanbul Atatürk havaalanında gerçekleştirilen ve isminin aslında hiç de önemli olmadığı bir terör örgütü tarafından gerçekleştirilen – zira ismi farklı olsa da hamileri, yöntemleri ve zarar verdikleri millet aynı olduğuna göre islerinin farklı olmasının hiçbir anlamı yok- terör saldırısında elli kişi şehit oldu yüzlerce vatandaşımız da yaralandı.

İŞİD terör örgütü tarafından gerçekleştirilen ve doğrudan milletimizin birlik ve beraberliğine yönelik bu tür terör eylemlerini şiddetle kınıyorum.

Bu tür eylemlerin hiçbir şekilde amacına ulaşmasına fırsat vermemek için hep birlikte ve daha sıkı bir şekilde birbirimize kenetlenmeliyiz.

Bu vesile ile tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet, yaralılara acil şifalar diliyorum.

Temmuz ayında yaşanan ve unutulmaması gereken bir diğer elim olay da 1995 yılının Temmuz ayında Sırp güçlerinin sistematik olarak yürüttükleri katliamlarda sadece Srebrenitsa'da beş gün içinde 8.372 Boşnak'ı öldürüp, yüzlerce kadın ve küçük yaştaki kız çocuğuna tecavüz etmeleri olayıdır.

Bu soykırım sürecinde bir gün içerisinde 20.000'in üzerinde mülteci Srebrenitsa'dan zorla çıkarılmıştır.

Dünyada Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından yaşanan gelişmeler altı federe cumhuriyetten oluşan Yugoslavya'nın da dağılmasına neden oldu.

Yugoslavya'yı meydana getiren cumhuriyetlerden biri olan Bosna, 1992 yılının Şubat ayında yapılan bir referandumun ardından bağımsızlığını ilan etti. Ancak Bosna'nın bağımsızlık kararını tanımayan Sırp, Saraybosna'yı kuşatma altına alarak üç buçuk yıl süren Bosna Savaşı'nı başlattılar.

1995'in Temmuz ayında Srebrenitsa'da Sırp tarafından 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yaşanan en büyük soykırım gerçekleştirildi.

Sırp kuvvetleri Srebrenitsa'da beş gün içinde 8.372 Boşnak'ı öldürdü, yüzlerce kadına ve küçük yaştaki kız çocuğuna tecavüz etti. Bir gün içerisinde 20.000'in üzerinde mülteci Srebrenitsa'dan zorla çıkarıldı.

1992-95 yılları arasında sistematik olarak yürütülen büyük çaplı bir etnik temizliğe maruz kalan Bosna'nın doğu yakasında, tüm dünyanın gözleri önünde Sırp kuvvetleri, BM'in kontrolündeki topraklarda Boşnaklara karşı her türlü savaş suçunu işledi.

Sırp saldırılarından kaçan binlerce Boşnak, BM tarafından "**güvenli bölge**" ilan edilen ve 400 Hollandalı barış gücü askeri tarafından korunan Srebrenitsa'ya sığındı. Sığınmacılardan yaklaşık 25.000'i, barış gücü askerlerince Srebrenitsa'ya birkaç kilometre mesafedeki Potaçari'de bulunan bir akü fabrikasına yerleştirildi.

Fabrikadaki savunmasız binlerce Boşnak, Hollandalı askerlerce 11 Temmuz 1995'te Ratko Miladiç, nam-ı diğer "**Sırp Kasabı**", komutasındaki Sırp askerlerine teslim edildi.

Askerler 12 yaş üstü tüm erkekleri bir yana, kadınları da diğer yana ayırdılar. Kadınlara tecavüz edildi, erkekler ise kamyon ve otobüslere doldurularak ölüme götürüldü.

Srebrenitsa'daki kıyımdan Tuzla'ya kaçmaya çalışan 12.000'i aşkın Boşnak, dağlık güzergâh üzerinde pusu kuran keskin nişancı Sırp askerleri tarafından âdeta tek tek avlandı. Dağlardaki bu zorlu kaçış yolundan yaklaşık 3.000 kişi sağ olarak Tuzla'ya ulaşabildi. Srebrenitsa'dan Tuzla'ya uzanan yolda 10 gün içerisinde 10.000'den fazla kişi katledildi.

Srebrenitsa'da yaşanan bu katliam Avrupa'da hukuksal olarak belgelenen ilk soykırım olarak tarihe geçti.

Bosna'da üç buçuk yıl devam eden savaşta 312.000 kişi hayatını kaybetti, 2 milyon kişi evini terk etmek zorunda kaldı. 27.734 kişi resmî kayıtlara kayıp olarak geçti. Toplu Mezarları Araştırma Enstitüsü'nün 18 yıldır sürdürdüğü çalışmalarda 20.000 kayıpların cesedine ulaşıldı, bunlardan yaklaşık 18.000'inin kimliği belirlendi.

Toplu mezarlarda bulunan cesetlerin çoğu parçalandığı ve yakıldığı için kimlik tespit çalışmaları zorlukla sürdürülüyor. Bosna-Hersek Kayıpları Arama Enstitüsü verilerine göre, 1995 yılından bu yana ülke genelinde 500'den fazla toplu, 5.000'in üzerinde müstakil mezar bulundu.

Kimlikleri tespit edilen kurbanlar, her yıl 11 Temmuz günü düzenlenen törenle Srebrenitsa'da toprağa veriliyor.

Bu yıl da Sırbistan Başbakanının protesto edildiği tören ile kimlikleri tespit edilen soykırım kurbanlarının defin töreni 11 Temmuz günü Türkiye Cumhuriyeti başbakanının da katılımı ile Potaçari'de yapıldı.

20. Yüzyılın en trajik olaylarından biri olan ve üzerinde 21 yıl geçen bu soykırım Boşnak kardeşlerimiz kadar Türk milletini de derinden üzmüş ve milletimiz bu süreçte her daim Boşnak halkının yanında yer almıştır.

Srebrenitsa soykırımının 21. Yılında tüm şehitlere Allah'tan rahmet geride kalanlara da sabırlar diliyorum.

Seksenüçüncü yılın ilk sayısı olan 955. Sayımızın sizlere ulaşmasında emeği geçen başta yazarlarımız olmak üzere tüm paydaşlarımıza teşekkür ediyor, tüm dostlarımızın Ramazan bayramını kutluyorum.

KOOPERATİFLERİN ÜLKEMİZDEKİ DURUMU ÜZERİNE S.S AKÇALI ARSA VE YAPI KONUT KOOPERATİFİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN MÜLAKAT

İsmail ŞAHİN* - Oktay ALKAN**

“Öncelikle bu işe başlarken hedefimiz Türkiye’de çizilen kötü kooperatif imajının silinmesine katkıda bulunacak bizleri kooperatiflerin yönetimi, işleyişi gibi konularda bilgilendirecek güvenilir bir kooperatif bulmaktı.

Bu doğrultuda araştırmalarımızı internet ve yakın çevremiz aracılığıyla gerçekleştirdik.

Gerek yıl sonu genel kurullarına hazırlık gerek müsait olmadıkları gerekçesiyle birçok kooperatif görüşme talebimizi nazikçe geri çevirdi.

Yine internet üzerinden araştırmalarımız sonucu ulaştığımız ve bizi kırmayan S.S Akçalı Arsa Ve Yapı Kooperatifiyle bu röportajı gerçekleştirdik.”

S.S AKÇALI ARSA VE KONUT YAPI KOOPERATİF RÖPORTAJI

Merhabalar Ahmet Bey öncelikle değerli vaktinizi ayırdığınız için nezdinizde S.S Akçalı Arsa Ve Konut Yapı Kooperatifine teşekkür ederiz. Kısaca kendinizden bahsedermisiniz?

1953 Ankara’da doğdum. Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme-Muhasebe Bölümü mezunuyum. 1973-79 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığında daktilograf olarak çalıştım. 1979-92 serbest meslek icra ettim.

* Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi

1992 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesinde şube müdürü olarak göreve geldim.

1995 yılından beri S.S Akçalı Arsa Ve Konut Yapı Kooperatifinde bulunmaktayım. Ve ikinci başkanlık görevini yürütmekteyim

Birliğiniz hakkında kısaca bilgi verirmisiniz? (kaç yılında kim tarafından nasıl kuruldu hangi amaçla kuruldu)

1991 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı bünyesinde çalışan bir grup arkadaş tarafından kuruldu.

Ancak faaliyete geçemedi.1994 yılında dönemin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın’ın belediye memurlarını konut sahibi yapmak amacıyla, onlara arsa tahsis edilmesi istemiyle faaliyete geçmiştir.

Bunun üzerine Ankara Beytepe (eski adıyla Lodumlu) bölgesinde arsanın 2/3 sini Maliye hazinesinden 1/3 ünü köylülerden kamulaştırarak arsa tahsis etmiştir.

Böylece memurların kendi bütçelerine uygun ödeme şekilleriyle arsa ve konut sahibi olması amaçlanmıştır.

İyi kooperatif yöneticisi kimdir? Hangi özellikleri taşımalıdır?

Öncelikle mutlaka ortaklarının menfaatlerini ve çıkarlarını gözetmeli.

Kooperatifi tepeden inme bir şekilde yönetmemeli ortaklarının görüşlerini alıp daha sonra bunları yoğurup son olarak da düzenleyip ortaklarına sunmalı.

Türk Ticaret Kanunu ve Kooperatif Kanununu çok iyi bilip bunları özümsemeli.

Dürüst olmalı ki bu bir erdem değildir her insanda bulunması gereken bir özellik olmalı.

Yönetim Kuruluyla ortak çalışmalı ve Denetim Kuruluna açık olmalı Denetim Kurulundan bir şey saklamamalı ve şeffaf olmalı.

Ne tür bir teşkilatlanmanız var? Birimleriniz nelerdir? Kaç çalışmanız var?

Bildiğiniz üzere kooperatifler Kooperatif Kanunundaki şekle göre örgütlenirler.

Bu yasaya aykırı bir teşkilatlanma söz konusu olamaz.

Bu doğrultuda bünyesinde oluşturacağı birimler de yine Kooperatif Kanununda belirtilmiştir.

Teşkilatımızdan bahsedecek olursak hiçbir ilde şubemiz yok tek bir merkezde örgütlenmiş bulunmaktayız.

Teşkilatımız bünyesinde bulunan birimler:

Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu, Kooperatif Sekreterliği, Muhasebe birimlerimiz bulunmaktadır.

Sürekli bulunan 4 Yönetim Kurulu üyesi dışında 3 sigortalı çalışmamız vardır.

Kaç ortakla kurulduunuz şu an kaç tane ortağınız var?

Başlangıçta 4100 hisseden oluşan bir kooperatiflik.

Şuan 3381 hisseye sahip yaklaşık 3100 ortağımız bulunmaktadır.

Bir kişinin birden fazla hissesi olabilir.

Bu anlamda Türkiye'nin en büyük yapı kooperatiflerinden biriyiz.

Birliğinizin yıllık maliyetleri nelerdir hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

(Sorduğumuz soru sonrasında Ahmet Bey

bilgisayarından bizlere gider tablosunu göstererek bu anlamda hem şeffaf hem de denetime açık olduğunu gösterdi.)

Geçen yılın rakamlarına göre;

2.799.388 TL harcama yapıldı.

Bu harcamalar şu alanlara yapılmıştır:

- Personel Giderleri,
- Vergiler,
- Sigorta,
- Kira,
- Gazete İlan Giderleri,
- Hukuki Danışmanlık Giderleri,
- Dava Giderleri,
- Vekalet Ücretleri,
- Bilgisayar Bakım Onarım ve
- Haberleşme Giderleri,
- Baskı Yayın Giderleri,
- Temizlik Giderleri ve tabi en önemlisi ve en büyük paya sahip olan Emlak Vergisi Gideridir.

Öyle ki harcanan 2.799.388 TL'nin 2 milyonu Emlak Vergisi Gideridir.

Şuana kadar kaç proje gerçekleştirdiniz?

Projeden ziyade projenin hayata geçirilmesi aşamasına kadar olan kısımlardan çoğunu gerçekleştirmiş durumdayız.

Yani uğraştığımız projeler gayet büyük ve uzun süreç gerektiriyor.

Biz bu anlamda çok yol kat ettik.

Her ortağımızı konut sahibi yapmak için öncelikle bölgenin imarının gerçekleşmesi sağlandı.

Buralarda arazilerin etütleri yapıldı.

Bunlar siyasi istikrarsızlıktan dolayı sürekli kesintiye uğradı davalara konu oldu ve bu süreç günümüze kadar sürdü.

Şu an bu büyük projenin gerçekleşmesinin son ayaklarından olan konutların yapım aşamaları gerçekleşiyor. İnşallah 3381 aile konut sahibi yapılacak.

Bu denli büyük bir proje gerçekleştiriyorsunuz. Heyecanlanıyor musunuz ayrıca bu büyük bir sorumluluk. İşin sorumluluk ve heyecan yönlerinden bahsedebilir misiniz?

3100 ortak 3381 hisse sahibini yani bu da yaklaşık 12.400 kişiyi evlere yerleştireceğimiz anlamına geliyor.

Bu insanlara böyle bir hizmet sunmak tabii ki heyecanlandırıyor.

Ve bu mutlaka büyük sorumlulukları da beraberinde getiriyor.

Biz bu sorumluluğun farkında ve bilincindeyiz bu basit bir iş değil.

Aldığınız olumlu ve olumsuz mesajlar nelerdir?

Öncelikle ortaklarımızla iletişim yollarından bahsedecek olursak genel kurul görüşmeleri bunun yanı sıra telefon, posta, e-mail gibi birçok iletişim kanalından bizlere görüşlerini olumlu ya da olumsuz sunuyorlar.

Her gün 20'ye yakın kişi görüşmek için bizzat merkezimize gelir her gün bir o kadar kişi de telefonda bilgi alır.

Genel kurullarda insanlar görüşlerini çekinceleri olmadan dile getirirler.3100 ortağımız var ve bunların hepsinin kendi şahsi düşünceleri var.

Bazı konularda katılanlar var öte yandan eleştirenler de var.

Biz doğru olan eleştirileri seçer onu dikkate alırız.

Olumlu düşünenler tebriklerini iletirler.

Genel Kurulunuzdaki ortam demokratik bir ortam mıdır?

Gayet tabii çünkü bizim genel kurulumuzda

herkes rahatça kürsüyü kullanıp düşüncelerini hiçbir baskı hissetmeden dile getirirler bizleri eleştirirler genel kurulumuz çok heyecanlı çok ateşli geçer tam bir demokrasi ortamı vardır ancak bu sadece düşüncelerini açıkça dile getirmek anlamında olur.

Herhangi bir kavga dövüş yaşanmaz. Biz de yönetim kurulu olarak her düşünceyi aynı değer ve ciddiyetle ele alıp hayata geçirmeye uygulamaya çalışırız.

Ortaklarımızdan çok bilgi alışverişinde bulunuruz. Gerekliğinde onlar arasında komisyonlar kurarız.

Kooperatiflerin bu denli kötü bir imaja sahip olmasını neye bağlıyorsunuz?

Geçmişte vasıfsız eğitimsiz basiretsiz kooperatifi ilgilendiren kanunlardan bir haber ve daha birçok olumsuz nitelik taşıyan kişiler kooperatif yöneticisi olmaya kalkıştı.

Kendilerine çıkar sağlamak isteyen kişiler aynı şekilde yönetim kadrolarında yer aldılar bunlar hep olumsuz kanılar oluşturdu çünkü bunlar halkı tabiri caizse kandırıp soydular.

Bu işe düzgün başlayıp daha sonra paranın tadını alıp yine usulsüzlük yapanlar oldu başta faaliyet göstermek amacıyla kurulup daha sonra işin altından kalkamayanlar oldu olumlu anlamda bu işi gerçekleştirenler de oldu ancak bunlar bir elin parmağını geçecek sayıda değillerdi.

Bundan dolayı kooperatifçilik ismi kötü anıldı güven tamamen kayboldu yapılan hatalar suçlar kişilerden ziyade kurumları lekeledi ve bu da kooperatiflerin bu denli kötü bir imaja sahip olmasına sebep oldu.

Siz bu kanıyı kırmak adına ne tür çalışmalar yaptınız?

İlk hedef olarak ortaklara güven duygusu aşıladık.

Ortaklarla iletişimimiz düzenli aralıklarla sürekli oldu ve onlara değer verdiğimiz hissettirdik.

Genel Kurullarımızı şeffaf bütün ortaklarımıza

açık onların düşüncelerini açıklayacakları şekilde gerçekleştirdik.

Genel Kuruldan bir ay önce faaliyet raporlarını ve diğer bütün raporları ortaklara gönderdik bu da gizli saklı iş yapmadığımızı her konuda hesap verebileceğimiz konusunda bize güveni sağladı.

Harcamalarımızın hepsi her kurşuna kadar kayıtlı ve denetime açıktır.

Ortaklarımızın hiçbirini ayırmayıp hepsini eşit bir şekilde dinleriz aynı babanın çocukları gibidirler hepsinin her konuda eşit olmalarını sağladık.

Kooperatif denince hemen bir geri adım atılıyor siz ortaklarınızın bu geri adımı atmaması için ne gibi bir güvence veriyorsunuz?

Bizim ortaklarımızdan hiçbiri geri adım atmadı sebebi de hisselerimizin hep kazandırması hiç zarar ettirmemesi oldu.

Hisselerimiz sürekli devredilir devreden ortaklarımızın hepsi ihtiyaçtan dolayı devreder yani ben bu işten bıktım diye kimse devir etmez.

Kooperatifimizle alakalı olumsuz bir durumdan dolayı da değildir bunun yanı sıra devralacak kişi de daha önce çevresinden kooperatifimiz hakkında bilgi aldığı için herhangi bir geri adım atması söz konusu değildir.

Büyük bir iştahla ve şevkle ortaklarımız olurlar. Yani biz hisselerinin değer kaybetmeyeceği güvencesini veriyoruz.

Zaten onlar da işin içine girdikçe bu durumu anlıyorlar.

Sizce kooperatiflerin en büyük sorunları ve sizce bunların çözümü nelerdir?

Kooperatiflerin temel amacı eşitlik ilkesidir. Hangi faaliyet alanında kurulduysa o faaliyet alanında bütün ortaklara eşit mesafede bulunmalıdır.

Çoğu kooperatifte bu ilke sadece laftadır bu

büyük bir sorun teşkil eder.

Kooperatif Kanunu yetersizdir burada yasal birçok boşluk var.

Bunların çözümü olarak da sadece kooperatifleri kapsayan bir kanun yapılmalıdır.

Ticaret Kanunundan bağımsız olmalıdır.

Genel Kurula kadar olan kısımlarda bir ortak 9 kişiyi temsil edebiliyor ve her biri için ayrı ayrı toplamda kendiyile beraber 10 oy kullanabiliyor buraya kadar sıkıntı yok ancak Genel Kurulda 9 kişi için sadece bir oy kullanabiliyor.

Bu da yönetim kurulunun oluşturulmasında demokratik bir ortam olmasının önüne geçebiliyor bu konuda da gerekli çözümler getirilip demokratik bir ortam sağlanmalı.

Benim Çevre Ve Şehircilik Bakanlığına da başvurduğum Vekaletname konusu da büyük bir sorun bence öyle ki kooperatif kanununda belirtilen şartlara göre yasa koyucu vekalet edecek kişileri sınırlandırmış.

Örneğin kardeşiniz size vekalet edemez.

Bu durum kişinin istediği kişiye yazılı beyanname aracılığıyla vekalet verebilmesiyle çözülmelidir.

Vergi muafiyeti sağlanmalıdır.

Daha önce de belirttiğim gibi emlak vergisi maliyetlerimizin aslan payını oluşturuyor bu konuda biraz daha kooperatiflere yönelik adımlar atılmalı.

Vergi muafiyetleri belli konularda sağlanıyor ancak bunlar birçok şart gerektiriyor ve bunların bi kısmı gerçekten zor.

Arsa konut veya yapı ödeme seçenekleriniz neler?

Bildiğiniz üzere ödeme planı Genel Kurulda kabul edilir.

Burada yıllık bir aidat planlanır. Bu plana göre genelde aylık ödeme şekli kullanılır.

Bizde aylık 100 TL olarak belirlenmiştir bu yıl. Biz müteahhit firmaya arsa vererek konutlarımızı yaptırıyoruz bundan dolayı da ortaklarımızda herhangi bir konut ücreti almıyoruz.

Ödeme gücünü çekenlere ne gibi kolaylıklar sunuyorsunuz?

Aylık ödemeyi geciktiren ortaklarımız için %3 gecikme faizi uygularız.

Ödeme yapılmadığı takdirde önce telefon ve mesajla uyarılır daha sonra posta göndererek uyarırız yine herhangi bir ödeme olmazsa noterden ihtarname çekilir son olarak ise yine ödeme yapılmamışsa icraya verilir.

Ancak bunların hepsini büyük bir hassasiyetle yerine getiriyoruz.

Sitemizde veya herhangi başka platformda ifşa edilip rencide edilmez buna çok özen gösteriyoruz.

Ayrıca icralık olan ortaklarımız da bu zamana kadar 3-5 kişiyi geçmemiştir.

Bildiğiniz üzere eğer örgüt otoriter denetim sıkı ilişkiler daha çok resmiye mekanik yapı, tersine yönetim biraz daha insanlar arası ilişkilere yönelikse biraz daha toleranslıysa bu yönetim biçimine de organik diyoruz.

Bunları göz önünde bulundurduğunuzda sizin örgüt biçiminiz hangisine daha yakın detaylandırır mısınız?

İkisini de barındırıyor bizim birliğimiz ancak organik diye tabir ettiğiniz ikinci şekle daha yakın bir yönetim biçimimiz var.

Yönetim Kurulumuz demokratik şekilde çoğunluğun oyuyla oluşturulur.

Ortaklarımızla ilişkilerimiz esnektir arkadaşlığa yakın ilişkilerimiz vardır.

Tepeden bakan yöneticilikten ziyade onları dinleyip anlayan onlara önem veren bir yapımız mevcuttur.

İlişkilerimiz daha toleranslıdır ancak bazı konularda da resmiyet ciddiyet olmalı çünkü idare işi zor bir iş.

Sonuç olarak dediğim gibi ikisini de barındırıyor ancak organik yönetim şekline daha yakın bir idare anlayışımız var.

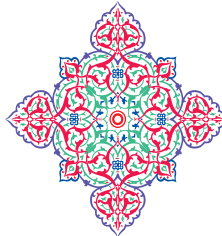
Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederiz... Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Çok keyifli bir röportaj oldu umarım bu konuda size güzel, doyurucu bilgiler sunabilmişimdir.

Umarım kooperatiflerin sorunlarına dikkat çekebilmişimdir umarım hepimiz adına hayırlı bir röportaj olur.

Size de eğitim öğrenim hayatınızda başarılar dilerim.

Sağlıcakla kalın ...

KOOPERATİFLERİN BAKANLIK TEMSİLCİSİ BULUNDURMA ZORUNLULUĞU

Yasin YAVUZ*

Giriş :

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve bu Kanuna göre çıkarılan Tüzüğe göre her Kooperatif Genel Kurul toplantılarında Bakanlık Temsilcisi bulundurmaya zorundadır.

Bakanlık temsilcisi, yapılan Genel Kurulun mevzuata göre yapılıp yapılmadığını gözetmekle görevlidir.

Örneğin toplantıya çağrılacak Genel Kurul üyelerinin belirli şartlara göre davet edilmesi gerekmekte olup, davetlerin mevzuata uygun olup olmadığını Bakanlık Temsilcisi denetler.

Diğer taraftan, Bakanlık temsilcisi olarak görev yapacak personelin bazı şartları haiz olması gerekmektedir.

Biz de bu makalemizde Kooperatiflerin Bakanlık temsilcisi bulundurma zorunluluğuna, Bakanlık temsilcilerinin taşıması gereken kriterlere vb. hususlara değineceğiz.

Kooperatifler Kanunu'na Göre Bakanlık Temsilciliği Sistemi:

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre; İlgili Bakanlıklar, kooperatiflerle, kooperatif birlikleri, merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin, genel kurul toplantılarında temsilci bulundurur.

*Gümrük ve Ticaret Müfettişi,
(yasinyavuz1988@hotmail.com)

Genel kurul toplantıları Bakanlık temsilcisinin huzuru ile açılır ve devam eder. İdare, bildirilen günde temsilci bulunmasını sağlamakla mükelleftir.

Temsilciler, toplantının kanunlara, ana-sözleşmeye ve gündeme göre yürütülmesini denetleme ile görevlidirler.

Temsilcilerden her birine birinci derece kadrolu memur için tespit edilen en yüksek yurt içi harcırahının bir günlük tutarının iki katını geçmemek üzere ilgili bakanlıkça tespit edilen tutarda ücret ödenir.

Bu ücret görevli temsilciye ödenmek üzere kooperatif ve üst kuruluşlarınca genel kurul öncesinde maliye veznesine yatırılır.

Genel kurul kararlarını muhtevi tutanaklar ile toplantıya katılanların listesi temsilciler tarafından imzalanır.

Temsilci, genel kurulda, kanun ve anasözleşmeye aykırı olarak alınan kararlar hakkındaki görüşünü tutanakla belirtmeye mecburdur.

Temsilcinin niteliği ve görevi tüzükte belirtilir.

Ancak usulüne uygun müracaat yapıldığı halde, temsilci toplantıya gelmez ise toplantı icrasını temin etmek üzere, mahalli idare amirine durum bildirilir.

Temsilci yine gelmez ise bir saat sonunda toplantıya başlanır.

Kooperatifler Kanunu Kapsamında Çıkarılan

Tüzükte Yer Alan Düzenlemeler:

Kooperatif ve Üst Kuruluşların Genel Kurullarında Bulundurulacak Ticaret Bakanlığı Temsilcisinin Nitelik Ve Görevleri Hakkında Tüzük, Bakanlık Temsilciliği ile ilgili tüm detayları düzenlemiş bulunmaktadır.

Buna göre temsilcinin aşağıdaki niteliklere sahip olması gereklidir:

a) Bakanlık merkez veya taşra teşkilatında memur olmak

b) En az lise mezunu olmak,

c) Bakanlıkça kooperatifçilik konusunda düzenlenecek eğitime katılmış ve başarı sağlamış olmak.

Bu Tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihte, Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü veya bölge ticaret müdürlükleri emrinde en az 5 yıl görev yapmış olanlar için yukarıda yazılı nitelikler aranmamaktadır.

Bu maddede yazılı nitelikleri taşıyan temsilci görevlendirilemediği takdirde, atama, diğer Devlet memurları arasından yapılır.

Bakanlık temsilcisi görevlendirilmesine ilişkin talep, genel kurul toplantısından en az 10 gün önce, Kooperatifler Kanunu'nun 45'inci maddesi gereğince Bakanlığa gönderilecek toplantı çağırısı ilan örneği ile birlikte Bakanlıktan istenir.

Bakanlık veya bölge ticaret müdürlüğü, uygun bir süre içerisinde, temsilciyi atar; gerekli mercilere, istemde bulunan kooperatife veya üst kuruluşa bildirir.

Ancak, usulüne uygun şekilde istemde bulunulduğu halde temsilci toplantıya gelmezse, durum, o yerin mülkiye amirine bildirilir ve temsilci onun tarafından atanır.

Bakanlık temsilcisi genel kurul toplantısından önce;

- Toplantı çağırısının Kooperatifler Kanunu ve anasözleşme hükümlerine uygun bulunup bulunmadığı,

- Toplantıya katılmaya hak kazanmış olan ortakları gösteren listenin, Türk Ticaret Kanununun 376'ncı maddesine uygun şekilde düzenlenip düzenlenmediği, listenin ortaklar veya ortak temsilcileri tarafından imzalanıp imzalanmadığı, hazır olanların görebileceği bir yere asılıp asılmadığı,

- Anasözleşmede bir ortağı diğer bir ortağın temsil edebileceğine dair bir hükmün mevcut olup olmadığı, varsa, temsilcinin bu yetkisinin bulunup bulunmadığı,

- Ortaklar listesini asaleten veya temsilen imzalayan ortakların kimliklerini belirten ortaklık senedi veya cüzdanının imza sırasında ibraz edilip edilmediği,

- Grup temsilcilerinin usulüne uygun olarak seçilip seçilmedikleri,

- Kanun ve anasözleşme ile tespit olunan yükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle yönetim kurulu tarafından genel kurula alınmamasına karar verilen ortakların ve genel kurul toplantı tarihinden en az 6 ay önce ortak olmayanların genel kurula katılacak ortakları gösteren listeye yazılıp yazılmadığı,

hususlarını incelemekle görevlidir.

Toplantı esnasında;

- Anasözleşmede açılışı yapmakla görevlendirilmiş bir kimse varsa görevi bunun yapıp yapmadığı, anasözleşmede böyle bir kimse gösterilememişse teamüle göre hareket edilip edilmediği,

- Toplantıya başlanabilmesi için anasözleşmede kayıtlı toplantı nisabının mevcut olup olmadığı ve yoklama yapılıp yapılmadığı,

- Başkan anasözleşme ile tayin olunmamışsa, başkanın, divan katiplerinin ve oy toplamakla görevlendirilecek ortakların usulüne uygun olarak seçilip seçilmediği,

- Gündemin Türk Ticaret Kanununun ilgili maddesine göre düzenlenip düzenlenmediği, görüşmelerin gündeme ve gündem sırasına göre yapılıp yapılmadığı,

- Yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin azli, hesap komisyonunun seçilmesi, bilanço incelemesinin geriye bırakılması, çıkan veya çıkarılan ortaklar hakkında karar alınması, genel kurulun yeni bir toplantıya çağırılması hususlarının gündemde olmasa bile, ortaklar tarafından teklif edilmesi halinde, başkanlık divanınca gündeme konulup konulmadığı,

- Olağanüstü genel kurul toplantısında görüşmelerin genel kurul toplantıya çağırılanların düzenledikleri gündeme göre devam edip etmediği,

- Kanun ve anasözleşme ile saptanan yükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle, yönetim kurulu tarafından genel kurula alınmamasına karar verilen ortakların ve toplantı tarihinden en az 6 ay önce ortak olmayanların genel kurula alınıp alınmadığı,

- Çağrıya ilişkin hükümlere uyulmadığı takdirde, bütün ortakların genel kurulda hazır bulunup bulunmadığı, bulunanlardan biri tarafından toplantıya itiraz edilip edilmediği ve kararlara ait tutanağın ortaklar veya ortakların oybirliği ile seçecekleri temsilcileri tarafından imzalanıp imzalanmadığı,

- Anasözleşmede aksine hüküm olmadığı takdirde genel kurul kararlarında ve seçimlerde oyların yarıdan bir fazlasına itibar edilip edilmediği,

- Anasözleşmede daha fazla bir çoğunluk aranmamışsa, genel kurulun, kooperatifin dağılması, diğer bir kooperatifle birleşmesi ve anasözleşmenin değiştirilmesi kararlarında fiilen kullanılan oyların, mevcudun 2/3 ünün çoğunluğunu sağlayıp sağlamadığı,

- Anasözleşmede daha fazla bir çoğunluk aranmamışsa, ortağın şahsi sorumluluklarının ağırlaştırılması ve ek ödeme yükümlülüğü kararlarının, bütün ortakların 3/4 ünün rızası ile alınıp alınmadığı,

- Oyların mektupla bildirilmesi halinde, mektupların usulüne göre incelenip incelenmediği, bu hususla ilgili bir tutanak düzenlenip görevliler tarafından imzalanıp imzalanmadığı,

- Grup temsilcilerinin oylarını talimata uygun olarak kullanıp kullanmadıkları,

- Anasözleşmede açıklık olmadığı hallerde, genel kurulda seçim yapılmadan veya herhangi bir konu oya konmadan önce, oyların gizli veya açık verilmesi hususunun oylanıp oylanmadığı,

- Oylama gizli yapılıyorsa, her ortağa kooperatif mührü ile mühürlenmiş oy pusulası verilip verilmediği, ortağın ortak numarası, adı ve soyadı okunarak oyunu kullanmaya çağırılıp çağırılmadığı,

- Kullanılan oyların hazır bulunanların huzurunda tasnif edilip edilmediği,

- Genel kurul kararlarının kanuna, anasözleşmeye, anasözleşmede hüküm olmadığı takdirde, kanunun ihtiyari ve yorumlayıcı hükümlerine, ahlaka ve adaba ve iyi niyet esaslarına aykırı olup olmadığı,

hususlarını incelemekle görevlidir.

Bakanlık temsilcisi genel kurul toplantısının bitiminden sonra;

- Toplantı görüşmelerine ilişkin tutanağın okunaklı bir şekilde yazılıp yazılmadığı,

- Önerge, tutanak ve sair belgelerin genel kurul dosyasına konulup konulmadığı,

- Toplantıya ilişkin tutanağın, genel kurul başkanı; varsa ikinci başkan ve katipler tarafından imzalanıp imzalanmadığı,

- Oy tasnif kuruluyla seçilmiş diğer kurulların görevlendirildikleri konularda tutanak düzenleyip düzenlemedikleri ve bunları imzalayıp imzalamadıkları, hususlarını incelemekle görevlidir.

Tüm bu hususlara ek olarak, temsilci, kararlara ilişkin tutanaklar ile toplantıya katılanların listesini imzalamakla yükümlüdür.

Temsilci, herhangi bir itiraz ileri sürerek, tutanakları imzalamaktan kaçınmaz ve toplantı sona ermeden genel kurulu terk edemez.

Temsilci, kanun ve ana sözleşmeye aykırı olarak alınan kararlar hakkındaki görüşünü, görüşmelere ilişkin tutanakta belirtir ve genel kurulun bitiminde, ayrıca, toplantının kanun ve anasözleşme hükümlerine göre yürütülüp yürütülmediği yolundaki görüşünü Bakanlığa bildirir.

Temsilci, genel kurullarda toplantıyla ilgili olarak kendisine sorulan hususları cevaplandırır ve toplantının kanun ve anasözleşme gereğince yürütülmesini sağlamak için gerekli açıklamaları yapar.

Kooperatifi yönetmeye ve temsile yetkili olanlarla diğer memurları, Bakanlık temsilcisinin kanunda ve bu Tüzükte yazılı görevlerini gereği gibi yapabilmesi için her türlü yardım ve kolaylığı göstermek ve temsilcinin görevi ile ilgili olarak isteyeceği belge, defter ve diğer kayıtları derhal ibraz etmekle yükümlüdürler.

Diğer taraftan, Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Genel Kurullarında, Birlik genel kurulundaki görevli Bakanlık Temsilcilerinin görevi Tüzükte ayrıca belirtilmiş olup, bu hususlara gelecek makalelerimizde değineceğiz.

Değerlendirme ve Sonuç:

Kooperatiflerin genel kurulunda Bakanlık temsilcisi bulundurulması zorunludur.

Genel kurul toplantısı yapacak kooperatif hangi Bakanlıkla ilgili ise bu Bakanlık'tan Bakanlık temsilcisi talebinde bulunur.

Bu bağlamda ilgili Bakanlıklar sırası ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'dır.

Şayet Kooperatif Bakanlık temsilcisi talebinde bulunmaz ise yapılan genel kurulun geçersiz olması gibi bir durum meydana gelebilir.

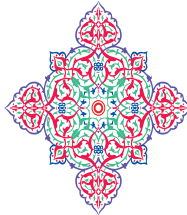
Dolayısıyla, Kooperatiflerin bu hususa önem atfetmesinde fayda vardır.

Öte yandan, atanacak Bakanlık temsilcisinin de bir takım niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Son olarak belirtmek gerekir ki yapılan genel kurulun Kanun ve Tüzüğe uygun olduğuna ilişkin denetim Bakanlık temsilcisinin en önemli vazifesidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- Kooperatif ve Üst Kuruluşların Genel Kurullarında Bulundurulacak Ticaret Bakanlığı Temsilcisinin Nitelik Ve Görevleri Hakkında Tüzük,
- Mustafa ÇEKER, 6012 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Ticaret Hukuku, Karahan Kitabevi, Şubat 2013,
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016,
- <http://ica.coop/>, International Alliance Cooperative's Strategy,
- koop.gtb.gov.tr, Site İşletme Kooperatifi Örnek Anasözleşmesi,
- <http://icticaret.gtb.gov.tr/mevzuat/ticaret-sicili-ve-sirketler>.

İLK KOOPERATİF TOPLULUKLARI*

Ayşe Kübra BİREY**

Halk katılımının yokluğunda, Avrupa'nın insanları çeşitli yardım kuruluşları kurdular.

Ortak yangın sigortası şirketlerinin kökleri Londra ve Paris'te 1530'a kadar uzanır ancak ilk başarılı ve iyi bilinen örnek 1696'da İngiltere'de kurulmuştur.

İngilizler ayrıca insanlara hastalık, işsizlik ya da ölüm durumlarında finansal yardım sunan Ortak Yardım Topluluğu'nu oluşturmuşlardır (son adı Dostane Topluluklar) 18. yy'nin ortalarına gelindiğinde birçok köklü topluluk çoktan çalışmalarına başlamışlardır.

1793'te Gül Yasası olarak da anılan Yardım Kurumu Yasasının kabul edilmesinden sonra bu kurumlar yasal hale gelmiştir.

19. yy'de yardım kurumlarını desteklemek için birçok yeni bütçe tanıtılmıştır.

Çünkü bu kurumlar halk yükünü hafifletmekteydi. İşçiler işverenleriyle, daha iyi çalışma koşulları için ve hükümetle iyileştirilmiş işçi yasaları konusunda kulis yapmak için işçi sendikaları kurmuşlardır.

Kooperatif ya da kooperatif benzeri endüstriyel şirketler 1760'larda İngiltere'de faal durumdaydı.

* Bu metin; Kimberly A. Zeuli ve Robert Cropp "Cooperatives: Principles and practices in the 21st century", künyeli çalışmadan yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Gazi Ün. İletişim Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi, (aysebirey@hotmail.com)

Bunların birçoğu un öğütme ve bankacılık alanlarında aktif olan tüketiciler tarafından kontrol edilen kuruluşlardı.

18. yy'e geldiğinde kooperatiflerin alım satımı Batı Avrupa'nın neredeyse bütün ülkelerinde çoktan beri yapılmaktaydı.

Toplulukların ve sendikaların atası yoncalardı. Tüccar, esnaf ve zanaatkar derneklerinin kökleri ise ortaçağa kadar uzanır.

Yoncaların, üretim ve iş uygulamalarında bağlayıcı kuralları vardı.

Yoncalar bir ölçüde yerel ticari tekeller oluşturmak için kurulmuş olmalarına rağmen, bunlar üye kontrolü, üyelere eşit yaklaşım ve hasta ya da ailevi sorunlarla yüzleşen üyelerine finansal destek gibi toplumsal uygulamaları da içermekteydi.

Robert Owen ve Charles Fourier

İlk kooperatif hareketi, teşkilatlanmanın kooperatif formu argümanlarının gelişimi, İngiltere'de Robert Owen ve William King ve Fransa'da Charles Fourier'ın yazıları ve destekleri sayesinde 19. yy'nin başlarında hız kazanmıştır.

Robert Owen ve Charles Fourier iyi bilinen ütopyik sosyalistlerdi, onlar sadece ideal toplumu tanımlamakla kalmadılar, ayrıca bu ideal toplumu Avrupa ve Amerika'da yaratmaya çalıştılar.

Robert Owen (1771-1858), fakirliği ve Sanayi Devrimi'nin yol açtığı sorunları azaltmak için yeni bir topluluğun kurulmasını destekleyen dikkat çeken bir iş adamıydı.

Charles Fourier (1772-1837) Fransız Devrimi'nden etkilenerek oluşturduğu bağımsız topluluklar düşüncesi olan ve işçi sınıfına insanlık dışı muamele yapıldığı ve zulmedildiği görüşüne sahip bir burjuva ve ünlü bir toplum filozofuydu.

Her ikisi de kırsal alanları birlikte yaşayan vatandaşlar tarafından elbirliğiyle yönetilen küçük ölçekli sanayi ve çiftlikler olarak hayal etmişlerdi.

Owen en başında bu toplulukları işsizliğin çözümü olarak görmüş ancak daha sonra Fourier gibi o da, bu topluluklar, bağımsız olarak herkesin kendisi için çalışma fırsatı ve herkese mutluluk getirebilecek başka olanaklar sağladığı için bunların özel kapitalizm ve rekabete bir alternatif olduğuna inanmıştır.

Fourier planladığı komünal kentleri **"phalanx"** (elbirliği ve azimle çalışan örgüt) olarak adlandırmıştır.

Owen ve Fourier soyut düşünürler değillerdi, toplumları için çok detaylı çalışmalar yapmışlardı.

Örneğin, onlar, bu toplulukların nazaran küçük bir alanda yaşayan 1000-1800 insandan oluşmaları gerektiğine inanmışlardı.

Fourier daha da netti ve bu alanın üç mil kare olması gerektiğini söyledi.

Owen'nin düşüncesinin varlıklı destekçileri böyle topluluklar yaratmak için finansal destek sağlamak istiyorlardı.

Sonunda, dört topluluk oluşturuldu:

✓ New Harmony,

✓ Indiana (Amerika Birleşik Devletleri); Orbiston,

✓ İskoçya; Ralahine,

✓ İrlanda; Queenswood, İngiltere.

Hiçbiri başarılı olamadı.

Fourier hiçbir zaman, bir **"phalanx"** yaratmak için finansal destek sağlayacak bir hayırsever bulamadı.

Fourier'in ölümünden sonra Fransa'da birkaç deneme oldu ve Amerika Birleşik Devletleri'nde otuzdan fazla **"phalanx"** oluşturuldu.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, bunlardan en dikkat çekenleri; Brook Farm, Massachusetts (1842-1846) ve Wisconsin'deki bir oluşumdu (1845-1850).

Bunları, **"herkese eşit davranmak mı yoksa daha fazla iş gücü ve sermaye sağlayıcıları mükafatlandırmak mı?"** çelişkisi sıkıntıya sokmuştur.

Ancak bu model İsrail'de başarıyla yürütülen kolektif çiftçilik anlayışına (kibbutzim) ilham kaynağı olmuştur.

Owen hayalci bir idealistti, gerçekçi bir kooperatif geliştirici değildi.

İngiltere'deki ilk tüketici kooperatiflerine yardım etmekle tamamıyla ilgilenmemektedir bu yüzden :

"Ortak stok arzı bizim düşündüğümüz Sosyal Sistem değildir... ve Yeni Ahlak Dünyası'nın herhangi bir alanını etkilemeyecektir."

1839'da, Charles Howarth'ın yeni bir kooperatifin örgütsel planlarını tartışmak için Rochdale'i ziyaret etmesi için ısrarlı ricasına cevap vermeye bile zahmet etmemiştir.

Owen'ın bireyselciliğe, aileye, rekabete, özel mülke, piyasa ekonomisine ve dine olan saldırısı birçok insanı kooperatifçilikten uzaklaştırmış ve çeşitli dini grupları kooperatifleri kınamaya kıskırtmıştır.

Böyle olsa bile, Owen genellikle **"kooperatifçiliğin babası"** olarak anılır.

Başarısızlıklarına rağmen Owen, kooperatif üretimi ve varlığı toplumun hastalıklarının en iyi ilacı olduğunu öğütlemeyi sürdürmüştür.

Onun desteği kooperatiflerin ve işçi sendikalarının oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Başlattığı organizasyonlar varlıklarını kısa bir süre için koruyabilmelerine rağmen Avrupa ve Kuzey Amerika'daki diğer bir jenerasyon kooperatiflerinin gelişimine altyapı sağlamıştır.

William King

Dr. William King (1786-1865), İngiltere'deki bir diğer sosyal devrimciydi.

Gerçek kooperatif teşkilatlanması ve kooperatif fikrini yayma konusunda birçok açıdan Robert Owen'dan daha etkiliydi.

Owen'nın çoğu sosyal düşüncesini kabul etmesine rağmen, amaçlara ulaşmadaki yol konusunda Owen'ın görüşüne katılmaktaydı.

King kooperatifler konusunda daha gerçekçiydi.

Ayrıca İngiltere'deki tüketici kooperatiflerinin gelişimi konusunda daha ilham verici ve destekleyiciydi.

Bir doktor olarak, King, İngiltere'de çalışan insanların refahını artırmakla ilgilenmeye başladı.

İçlerinde bir anaokulu, bir teknik kurum ve bir kütüphanenin de olduğu birçok sosyal kurumun ve eğitim kurumunun oluşmasına katkıda bulunmuştur.

1828 ve 1830 yılları arasında, King İngiltere'de çoğu yere dağıtılan **"Kooperatifçi"** adında küçük bir dergi çıkardı.

Bu derginin 28 konusu kooperatifler için uygulamada olduğu kadar teoride de ilham, bilgi ve açıklama kaynağıydı.

Bu dergi kooperatiflerin daha gerçekçi bir formunu savunmuştur.

King, kooperatiflerin üyelerinin ortaya koyduğu sermayeyle küçük başlangıçlar yapması gerektiğine inanmıştır.

King'in bu inancı, Owen ve Fourier'in **"zengin yatırımcılar tarafından sermaye sağlanan büyük ölçekli işler"** inanisından çok farklıdır.

King Owen'nın kendine yetebilen kooperatif toplulukları fikrine (sermaye olarak üyelerinin ödediği paraları kullandıkları sürece) tam olarak karşı çıkmamıştır.

King, kooperatiflerin etik ve uygulamalarının İncil'in rehberliğinde olması gerektiğine inanan aşırı tutucu biriydi.

King tüketici kooperatiflerine şu önerilerde bulunmuştu:

1. Kooperatifte alınan bütün mallar için üyeler nakit ödeme yapmalıdır.
2. Kooperatifler yönetimin demokratik kurallarını benimsemelidir.
3. Kooperatifler yaptıklarını halka duyurmalıdır.

Owen ve King'in desteğinin dışında, İngiltere'deki kooperatif hareketi 1825 ve 1830 arasında yayımlanan birçok dergi tarafından da desteklenmiştir.

Kooperatif meclislerinde kooperatifleşmeyi desteklemiştir ve kooperatifleşmenin tanıtımı yapmıştır.

İlk kooperatif tanıtım 1830'da Manchester'da, ikinci tanıtım 1831'de Birmingham'da ve üçüncü tanıtım 1832'de Londra'da gerçekleşmiştir.

1826'd küçük kooperatif topluluklarıyla başlayanlar 1830'lara gelindiğinde 300 kullanıcı kooperatifler halini almıştır ve birçoğu King'in Brighton Kooperatif Ticaret Derneği'ni örnek almıştır.

King'in fikirleri ayrıca ilk Amerikan kooperatiflerini de etkilemiştir.

Brighton'daki bir kooperatifte mali işler sorumlusu olarak çalışan William Bryan

1830'da New York kentinde bir tüketici kooperatifi kurulmasına yardımcı olmuştur.

King 1830'ların sonlarında kooperatifçilik hareketinde aktif rol oynamayı iki nedenden dolayı bırakmak zorunda kalmıştır.

Bu nedenlerden birincisi King'in tıpa yeteri kadar zaman ayıramaması, ikinci nedeni ise kooperatiflerdeki kötü yönetim ve kooperatiflerin içindeki memnuniyetsizlik salgını idi.

1840'lara gelindiğinde İngiltere'deki kooperatifçilik hareketi durma noktasına geldi ve King'in fikirleri birkaç on yıl süresince unutuldu ve bu fikirler önemsenmedi.

ROCHDALE ÖNCÜLERİ

Tüketici kooperatiflerinin ilk dalgasında, 1833'de Rochdale, İngiltere'de kısa süreli bir topluluk kurulmuştur.

İlk organizatörlerden biri olan James Smithies King'in kooperatif dergisinden etkilenmiş ve bunu diğer kurucularla paylaşmıştır.

Ancak onların nihai kooperatif hedefleri Owen'in öğretilerinde yankılandı.

İlk kooperatif denemeleri sadece iki yıl içerisinde başarısız olmasına rağmen 28 kişilik bir çekirdek grup sosyal iyileştirme için aktif olarak çalışmaya devam etmiştir ve sonunda 1844'te mütevazı bir iş yeri için ilk örnek kooperatif modelini oluşturmuşlardır.

Rochdale öncüleri olarak anılanlar hırslıydı ve kooperatifleri için yüksek hedefleri vardı.

Bunlar:

1. Mağazalarda satış yapmak,
2. Üyelerine ev almak,
3. Üyelerinin ihtiyacı olan ürünleri üretmek,
4. İşsiz ya da yetersiz maaşlı üyelerine iş

imkanı sağlamaktı.

Özet olarak, üyelerinin çıkarları doğrultusunda **“kendi kendini destekleyen ortak çıkarlar kolonisini oluşturmak”** ve **“üretim, dağıtım, eğitim ve yönetimi ayarlamak”** istemişlerdir.

Bunlara ek olarak, alkolden kaçınmayı desteklemek için, kooperatif evlerinden bir tanesinde bir **“nefse hakimiyet oteli”** açmayı amaçlamışlardır.

Rochdale kooperatifinin kurumu, daha önceki kooperatiflerde denenmiş olan birçok fikrin zekice birleştirilip kullanılmasını temel almaktadır.

Öncüler tarihteki kooperatif denemelerinin başarısızlıklarından ders çıkarmışlardır.

Örneğin, sonraları **“Rochdale İlkeleri”** olarak adlandırılan küçük mağazalarına adapte ettikleri iş uygulamaları ilk olarak onların kullandıkları orijinal uygulamaları ve birçok diğer kooperatif tarafından da bu ilkeler kullanılmaya başlandı.

Rochdale Kooperatifçilik İlkeleri:

1. Demokratik olarak üyelerin oy kullanması (bir üye, bir üye)
2. Üyelik herkese açık
3. Sermaye üyeler tarafından sağlanır
4. Her bir üyeye sermaye mülkiyeti dağıtımı sınırlıdır.
5. Üyelere giderler dikkate alınarak net gelir dağıtımı yapılır.
6. Sermayeden alınacak kar payı sınırlıdır.
7. Mal ve hizmet değişimi piyasa ücretlerinde gerçekleştirilir.
8. Eğitim zorunluluğu vardır.
9. İşlemlerde sadece nakit para kullanılır.
10. Olağan dışı risk varsayımı yoktur.

11. Siyasi ve dini tarafsızlık zorunludur.

12. Üyeler arasında eşitlik vardır (cinsiyet ayrımı yoktur).

Demokratik kontrol (bir üye, bir oy) gibi bazı Rochdale İlkeleri hala çoğu kooperatif tarafından uygulanmaktadır.

Ticarette sadece nakit kullanımı gibi kurallar, tabii ki, günümüzde mevsimsel kredilerin (tarım kooperatiflerinde) ve kredi kartlarının kullanılabilirliği birçok ülkede geçersiz hale gelmiştir.

Bu rehber ilkeler her yerde her tür kooperatif için uygun olmak zorunda değildir.

Sonuç olarak bu kurallar bir tarihsel dönemde ve küçük çaptaki işletmeleri yürütmek için oluşturulmuştur.

Günümüzde hala varlığını koruyan Rochdale Kooperatifi'nin olağanüstü başarısı İngiltere'de ihtiyaç duyulan kooperatif hareketinin bir sonucuydu.

Rochdale diğer kooperatiflerin takip ettiği bir kooperatifçilik ışığı oldu.

Diğer kooperatifler için bir örnek oldu ve kooperatifçilik hareketini Avrupa ve Kuzey Amerika'da teşvik etti.

DÜNYADA KOOPERATİFÇİLİK

19.yy'da kooperatifçilik dünyaya yayıldı. Bir başka kooperatifçilik savunucusu Sir Horace Plunkett (1800'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde 10 yılını bir sığır çiftliği sahibi olarak geçiren bir İrlandalı) İrlanda ve diğer ülkelerde tarım kooperatiflerinin yararlarını savunmuştur (1854-1932).

Plunkett uluslararası kooperatifçilik hareketinin yaratılmasında ve politikadan bağımsız kooperatifçilik ilkelerinin savunulmasında etkili olmuştur.

Bugün, Afrika'nın, Asya'nın ve Güney Amerika'nın gelişmekte olan ülkelerinden

tutun da Avrupa ve Kuzey Amerika'nın endüstri ülkelerine kadar neredeyse her ülkede kooperatif işletmeleri bulunmaktadır.

Bu ülkelerdeki birçok kooperatif köklü bir geçmişe sahiptir ve oldukça başarılıdır.

Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi ekonomik baskı kooperatifleri etkilemiştir.

Sonuç olarak, bu ülkelerdeki kooperatiflerin sayısı oldukça az görünmektedir.

Hindistan'daki kooperatifler, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında hayret verici bir miktarda fazladır.

Hindistan ve diğerlerine nazaran çok miktarda kooperatife sahip ülkelere bakıldığında, kooperatif sayısının görece çok olmasının nedeni bu ülkelerde çok sayıda yerel kooperatifin bulunmasından kaynaklandığı görülür.

Ancak kooperatif sayısının çok olması, kooperatif sektörünün diğer ülkelerdekinden daha güçlü olduğu ya da daha rekabetçi olduğu anlamına gelmeyebilir.

Kooperatif işletmeleri modelinin 18.yy İngiltere'sinden Hindistan, Kore, Uganda gibi farklı ülkelere yayılması, modelin evrensel uyum yeteneğini ve kooperatif modellerinin çeşitliliğini gösterir.

İLK AMERİKAN KOOPERATİFLERİ

Kooperatifler Amerikan icadı değildir.

Fairbairn'in bize hatırlattığı gibi:

“ kooperatif fikri Avrupa'daki sömürgeciler tarafından getirildi, bağımsız olarak geliştirildi ve Avrupalı göçmenler tarafından Kuzey Amerika koşullarına adapte edildi.”

Pilgrims, Mayflower gemisiyle 1620'de Yeni Dünya'ya gelip, kooperatif özellikleri ile işletmelerin uygulamalarını tanımlayan Mayflower Anlaşmasını imzaladı.

İlk geldiklerinde, ilk göçmenler, alanlarını temizlemek, evleri ve mahalleleri inşa etmek, çiftçiliği başlatmak ve aileleri için güvenli bir ortam yaratmak için birlikte çalıştılar.

Birleşik Devletler'deki kooperatif gelişiminin özeti, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kooperatiflerin ilk göçmenlerin Avrupa'nın mirasıyla oluşturduklarını ve birliktelik anlayışının kırsal alanlardaki zorlu koşullara karşı bir tepki olduğu fikrini desteklemektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kooperatif oluşumunu sağlayan itici güçler aşağıdaki birbiriyle ilişkili beş dinamiği içerir:

1. Piyasa çöküşü (tekel etkisi, fazla arz, eksik piyasa vb.)
2. Ekonomik krizler (piyasada durgunluk)
3. Yeni teknoloji
4. Çiftçi örgütleri ve kooperatifçiliği destekleyenler
5. Olumlu kamu politikası

Kooperatif gelişiminin geçmişine baktığımızda,

bu faktörlerin önemi açıkça görülecektir. Amerikalıların kooperatif modeline ve hareketine yaptığı katkıların en önemlileri tarım sektöründe olduğu için, tarım kooperatifleri bu irdelemede baskındır.

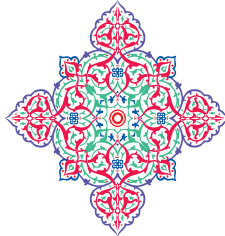
Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk tanınan kooperatif işletmesi (ortak sigorta şirketi), ülkenin kurulmasından neredeyse çeyrek yüzyıl önce, 1752'de kurulmuştur (Amerika bağımsızlığını 1776'da kazanmıştır).

Bağımsızlık Bildirgesini imzalayanlardan biri olan Benjamin Franklin, itfaiye derneklerinin diğer üyeleriyle, kolonilerde ilk başarılı yangın sigorta şirketini kurmak için itfaiye dernekleriyle birlikte çalışmıştır.

Gönüllü itfaiye şirketlerine örnek model olan Birleşik Yangın Şirketini 1736'da Franklin çoktan kurmuştu.

Franklin, İngiltere'de yaşarken birleşik toplulukların başarısına ve önemine şahit olmuştur.

Philadelphia Yardımlaşma'sı 1696'da oluşturulan Londra derneklerini örnek alarak kurulmuştur.

SOSYAL KOOPERATİFÇİLİĞE EN İYİ ÖRNEK; İTALYA

Vedat SADIÖĞLU*

GİRİŞ

*Demokrasilerde
her birey bir işe sahip olma
hakkına sahiptir.*

Ülkelerin anayasaları, vatandaşlarının yaşına ve cinsiyetine bakılmaksızın eşit haklara sahip olduğunu söyler.

Maalesef bu eşit haklar dezavantajlı vatandaşlara iş sağlamada yetersiz kalmaktadır.

Bütün toplumlarda dezavantajlı vatandaşlar aynı sorunla karşı karşıyadır.

Demokratik bir toplumda, vatandaşların ihtiyaçlarının dinlenmesi ve değişik grupların ihtiyaçlarına uygun çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda yönetimlerin en önemli görevi, sınırları içerisinde yaşayan insanların sosyal sorunlarını çözmektir.

Bir iş sahibi olmak ve bir gruba dâhil olup bu grubun içinde anlamlı bir pozisyonda bulunmak, insanların temel ihtiyaçlarından biridir.

İnsanları istihdam etmek de yüzyılımızda devletlerin ve belediyelerin sorumluluk alanına girmektedir.

Ancak resmi kurumlarca geliştirilen iş olanakları maalesef herkese yetmediği gibi bazı gruplara da uygun olmamaktadır.

Böyle durumlarda kooperatifler insanlara bu olanağı verir.

Kooperatif örgütlenmelerinin temel amacı; üyelerinin ihtiyaç duyduğu çözümleri üretmektir.

İTALYA'DA SOSYAL KOOPERATİFÇİLİĞİN TARİHÇESİ

1960'lı yıllardan beri İtalya'da, insanlara hizmet sunma alanında yardımlaşma faaliyetleri için farklı bir kooperatif kullanım deneyimi yaşanmaktadır.

Bu olay, 1970'li yıllarda özümseir, 1980'li yıllarda yaygınlaşır ve 1990'lı yıllarda ise iyice sağlamlaşır.

Gönüllüler tarafından gerçekleştirilen bu inisiyatifler, toplum içinde dezavantajlı konumlarda olan insanlara yardım ve rehabilitasyon (iyileştirme) hizmetleri sunmak için yaygınlaşmaktadır.

Bu kooperatiflerde, engellilerin profesyonel olarak istihdamı, uyuşturucu kullananların rehabilitasyonu, aile sorunları olan çocuklara

Eğitmen Yazar
(vsadioglu1960@hotmail.com)

Resim 1: İtalya'da yaşlılara yardım ve hizmet yaygınlaşmaktadır.

yardım, barınma yeri olmayan insanlara ve yaşlılara yardım, vb sosyal yönü ağırlıklı sorunlara çözümler üretilmektedir.

İTALYA'DA SOSYAL KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ

Artan toplumsal aksaklıkları gidermede ve uyum sağlamada İtalya Devleti yetersiz kaldığını fark etmiştir.

İtalya'da sosyal kooperatifçilik, İtalya'nın koruyucu eksikliklerini telâfi etmekte, yurttaş katılımıyla gerçekleştiğinden çok daha etkili olmuştur.

Bu hizmetlerin gelişmesi, kaliteli hizmet sunmak amacıyla, gönüllülere ek olarak, kalifiye ücretli insanların istihdamını da giderek artırmaktadır.

Yirmi yılı aşkın bir süredir sosyal kooperatifçilik, kendine özgü bir yasal çerçevesi olmaksızın, gönüllü ortak üyelerin getirdiği kooperatif statüsünü benimseyerek gelişmiştir.

İTALYA'DA SOSYAL KOOPERATİFÇİLİĞİN DURUMU

İtalya'da sosyal kooperatifçiliğin resmen tanınması, Kasım 1991'de 381 sayılı yasanın kabulüyle gerçekleşti.

Bu yasa, bağımsız tarzda gelişen sosyal kooperatifleri, bazı sınırları zorlayarak ve az çok değişikliklerle yasaya uymasını ve gelişmesini sözleşme altına almıştır.

Bu yasa, İtalyan kooperatifçiliğinin orijinalitesinin temelini oluşturmaktadır.

Resim 2:

İtalya'da kadınlar ekonomik hayatın içinde aktif olarak yer almaktadırlar.

381 sayılı yasa ile **“sosyal kooperatif”** adı verilen İtalyan orijinli iki tip kooperatif oluşturulmuştur:

- **Tip A** olarak belirlenen kooperatifler sosyal, sağlık ve eğitici hizmetleri yönetmektedirler.

- **Tip B** olarak belirlenen kooperatifler ise dezavantajlı insanlar için profesyonel

istihdam yaratma alanındaki faaliyetleri yönetmektedirler.

Yasanın 1. maddesinde, **“vatandaşların toplumsal bütünleşmesi ve beşeri gelişmesi açısından, toplumun genel çıkarlarını korumada kooperatifler oluşturulmuştur”** diyerek açıkça belirtilmiştir. Yasaya göre bu kooperatiflere, gönüllü olarak yükümlülük alan insanların üye olabileceği belirtilmektedir.

Resim 3:

Bu fabrikada çalışanların tamamı yaşlı kadınlardan oluşmaktadır.

Sosyal kooperatifler ve kamu yönetimleri arasındaki ilişkilerde kamu, ilgili düzenlemelerde kooperatiflere imtiyazlar tanımaktadır.

Ayrıca bu kooperatiflere mali destekler de sağlanmaktadır.

Tip A kooperatiflerinin başlıca ana faaliyet alanları şöylece özetlenebilir:

- ✓ evde yardım,
- ✓ tedavi toplulukları,
- ✓ huzur evleri,
- ✓ kreşler, vb hizmetler.

Hedef kitleleri:

- ✓ yaşlı kişiler,
- ✓ küçük çocuklar,
- ✓ engelli insanlar,
- ✓ uyuşturucu bağımlıları,
- ✓ psikiyatrik hastalar,
- ✓ hepatit-B ve AIDS hastaları, vb.

Tip B kooperatifleri ise,

- ✓ kendi adına,
- ✓ tarım,
- ✓ yeşil alanların bakımı,
- ✓ çevre sağlığı ve temizlik hizmetleri(hijyen), çamaşırhane,
- ✓ informatik (bilişim),
- ✓ ciltçilik ve basım işleri,
- ✓ marangozluk, vb işlere yatırım yaparlar.

Bu faaliyetler kooperatif personeli tarafından gerçekleştirilir;

bu,

- ✓ fizik ve psişik engelliler,
- ✓ psikiyatrik hastalar,
- ✓ uyuşturucu bağımlıları,

alternatif önlemlerden yararlanan mahkumlar veya sıra dışı (marjinal) yetişkinler gibi **'sıradan'** işçiler ve **'dezavantajlı'** işçiler demektir.

*Resim 4:
İtalya'da bir çoban ve elinde dizüstü bilgisayar*

Tip B kooperatifleri için yasa, ilave olarak insanlara rezerve edilen ücretli istihdamının asgari % 30 olması gerektiğini belirtmektedir.

Şekil: İtalyan Kooperatifler Konfederasyonu Logosu

İTALYA'DAKİ SOSYAL KOOPERATİFÇİLİĞE FARKLI BİR BAKIŞ

'**Sosyal kooperatifçilik**' kavramı, ortak ekonomik, sosyal, kültürel istek ve ihtiyaçlarını demokratik şekilde idare edilen bir kurum üzerinden karşılamak üzere bir araya gelen gönüllü insanlardan oluşan topluluk ile ilgilidir.

Bunlar, demokratik değer yargıları üzerine kurulmuş ve resmi sektörden bağımsız faaliyetlerdir.

Organizasyon yapıları; kooperatif dışında, dernek veya vakıf olabilir.

Bunlar, topluma veya üyelerine yönelik çalışan ve asıl amaçları kâr gütmek olamayan, yardımlaşmayı ve dayanışmayı hedefleyen faaliyetlerdir.

Sosyal ekonomi, endüstriyel gelişimle ortaya çıkan bir ekonomik modeldir.

Avrupa'da endüstri devrimi ile toplumda bazı sıkıntılar doğmuştur.

Bu sıkıntıların çözüm arayışları sosyal ekonomiyi doğurmuştur.

18. yüzyıl başlarında Katolik kilisesinin

harmonisi ile çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Ancak 18. yy sonlarında bu harmoni çözüm üretemez duruma gelmiştir.

Sosyal ekonomi terimi ilk başlarda tutucu çevreler tarafından kullanılmaktaydı (sosyal tutucular).

Bu dönemde toplumdaki sosyal patlamaları ve devrimleri önlemek için sosyal ekonomi terimi ortaya atıldı.

Sosyal kooperatifler de bu gelişmeyle birlikte ortaya çıkmış örgütlenmelerdir.

Ancak sosyal ekonominin gelişmesi 19. yüzyılda ancak gerçekleşebilmiştir.

Ortaya çıkma nedeni sermaye-insan çelişkisine barışçı bir çözüm bulma arayışıdır.

Sonuçta 3 farklı yorum gelişmiştir:

1. Sosyal Muhafazakârlar
2. Ütopik sosyalistler
3. Liberallerin yorumları

19. yüzyılda muhafazakârlar ve sosyalistlerin yorumladığı sosyal ekonomi halen Avrupa'da her iki akım tarafından yorumlanmaktadır.

Şimdilerde muhafazakârlar Avrupa'daki aile yapısını koruduğunu düşündüğü için bu yapıyı desteklemektedir.

Şu anda bu iki yapı en çok İtalya'da mevcuttur.

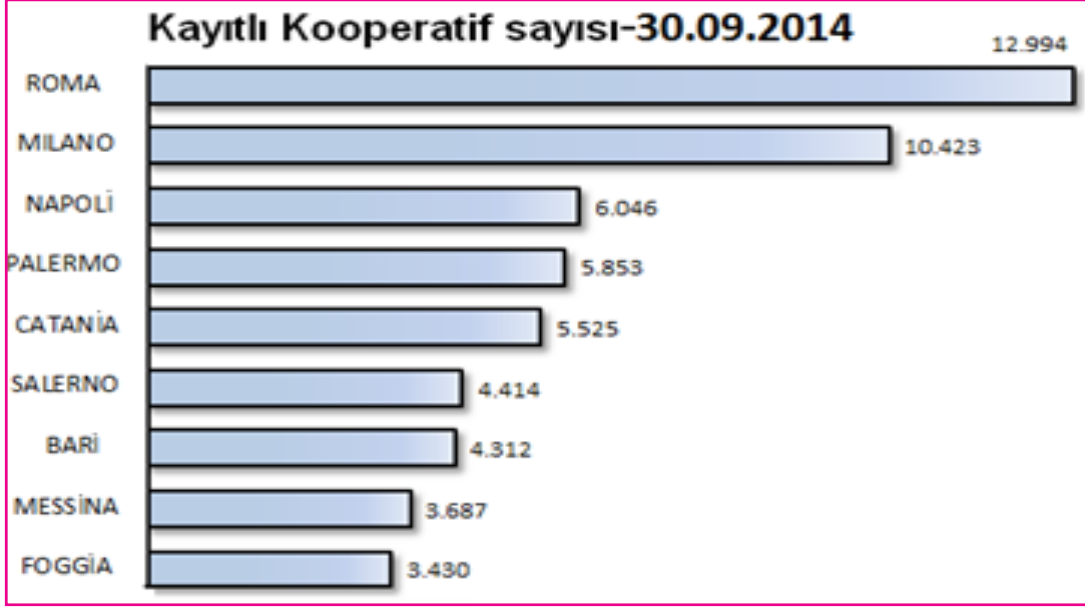
1. Kilise'nin önderliğindeki muhafazakârlar
2. İtalyan Komünist Partisi'nin yorumu
Sosyal ekonomi aslında ekonomiyi yeniden örgütleme şeklidir.

Sosyal ekonominin gelişmesi topluma yeniden bakışı ve sosyal bilimlere de geliştirmiştir.

Tüm bu sermaye - insan çelişkisi sosyoloji ile birlikte gitmektedir.

Sosyal ekonomi, ülkeden ülkeye farklı yorumlanmaktadır.

Grafik: İtalya'daki kooperatif sayıları (En çok üyesi olan 9 şehir seçilmiştir.)

Bu farklılık ülkelerin ihtiyaçlarındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

yapı mevcuttur.

Örneğin İtalya'da hem Komünist Parti'nin hem de Kilisenin kooperatiflerinde hiyerarşik bir

Buna rağmen İtalya'da sosyal kooperatifler devletin hizmet vermediği alanlarda gelişmiştir.

Resim 5:

İtalya'da kooperatifler, hem üyelik hem de ortaklık kavramlarını iç içe yaşatan sosyal ve ekonomik kuruluşlardır.

SAYILARLA İTALYAN KOOPERATİFÇİLİĞİ

Avrupa'da 37 ülkede (Türkiye'de dâhil), 160 bin kooperatif ve bunlara bağlı 123 milyon üye bulunmaktadır.

Bu kooperatifler 5,4 milyon insana iş sağlamaktadır (2010). Avrupa'da kooperatif sayıları bakımından;

- İtalya, 41,552 kooperatif sayısı ile birinci,
- 13,1 milyon kooperatif üyesi ile Fransa ve Almanya'nın arkasından üçüncüdür.
- Kooperatifler tarafından istihdam edilen insan sayısı 1 milyonun üzerindedir.
- Sosyal kooperatiflerin sayısı 8 binin üzerindedir.

SONUÇ

Aralık 2004'de İtalya'da, çoğu zaman şirketler birliği(konsorsiyum) olarak bir araya gelmiş, ikinci derece kooperatifler olan, 7 100 sosyal kooperatif bulunmaktaydı.

Zamanla yatay birleşmeler, özellikle kendisini hükümetle görüşmelere ağırlık veren, sosyal kooperatiflerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sosyal kooperatifçilik son yıllar zarfında yılda %10 bir hızla arttı.

Bu kooperatifler arasında üçte biri Tıp B kooperatifleridir.

Bu sosyal kooperatiflerin üye sayısı 267 bin olarak bildirilmektedir (bunun 223 bini ücretli işçidir).

Bu sonuncular arasında 24 bin kişi, bir Tıp B kooperatifi içinde profesyonel ekleme parkurlarını izleyen engelli işçilerdir.

Ayrıca, 31 bin gönüllünün görev aldığı bildirilmektedir.

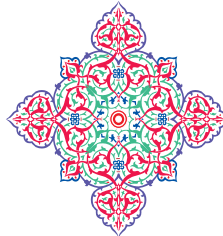
İtalya'da sosyal kooperatifçiliğin yıllık iş hacmi yaklaşık 5 milyar Avro (Euro) civarındadır.

Sosyal kooperatifçiliği benimseyen bazı İtalyan kooperatifleri yakın ve bütünleyici hizmetler alanında, kamu yönetimlerinin imtiyazlı bir ortağı ve özellikle yerel belediyelerde pozisyon almaktırlar.

Bugün onlar, kamu hizmetlerinin dörtte birinden fazlasının müşterisi durumunda olmakla beraber kamu dışındaki bazı kurumların "müşterisi" olmaya da adaydırlar.

KAYNAKÇA

- <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/> Belgeler(Erişim Tarihi:31.03.2016).
- <http://www.eusder.org/sosyal-ekonomi-ve-yeni-kooperatifcilik-hareketleri> (Erişim Tarihi:12.05. 2016).
- http://blog.milliyet.com.tr/Italyan_Sosyal_Kooperatifleri(Erişim Tarihi:13.05.2016).
- http://en.wikipedia.org/wiki/Social_cooperative (Erişim Tarihi: 13.05.2016).
- [http://kooperatifcinindeferi.blogspot.com.tr//Dr.T.Ayhan Çıkın](http://kooperatifcinindeferi.blogspot.com.tr//Dr.T.Ayhan_Cıkın) (Erişim Tarihi: 13.05.2016).
- www.infoCamere.com (Erişim Tarihi:13.05.2016).

KIBRIS BARIŞ HAREKATI

Şevket ÖZSOY*

GİRİŞ

Kıbrıs'ın stratejik önemi; Ortadoğu petrolünün ulaşım yollarına egemen olması, Ortadoğu'dan Afrika'ya uzanan eksenin kontrol etmesi, Anadolu - Ortadoğu - Süveyş Kanalı hattına hâkim olması, Süveyş Kanalı Hint ve Pasifik Okyanusuna uzanan deniz yolunun kontrol noktalarından biri olması ve Ortadoğu'da petrol merkezli muhtemel bir savaşta depo görevini üstlenebilecek olması gibi sebeplere dayanmaktadır.

Kıbrıs tarihin ilk dönemlerinden beri sorun olmasının en önemli sebepleri yukarıda saydığımız stratejik öneminden gelmektedir. Aynı zamanda bugün sorunun çözülmemesinde ki en önemli gerekçe ise sorunda tarafların çok olmasıdır.

Hala çözümlenemeyen bu sorunun ana nedeni adanın stratejik önemidir.

Adada yaşayan Türkler ve Rumlar dışında, Yunanistan, Türkiye, İngiltere, ABD ve AB ülkeleri de bu sorunun tarafı konumundadır.

Hatta, İsrail gibi Akdeniz'in güneyindeki ülkeler de bu soruna dahil olmaktadır.

Bu çalışmamızda bizde Ada'nın kısa tarihi ile birlikte özellikle adanın geleceği konusunda önemli bir aşama olan Kıbrıs Barış Harekatını incelemeye çalıştık.

Kısa Tarihi

Tarihi, M.Ö. 3000 yılına kadar uzanan Kıbrıs'ta 1571 'de Osmanlı Devlet'inin fethine kadar

*Eğitimci, Yazar (sevket.ozsoy@hotmail.com)

sırasıyla;

- ✓ Mısırlılar,
- ✓ Hititler,
- ✓ Akalar,
- ✓ Dorlar,
- ✓ bazı kolonilere sahip olan Yunanlılar,
- ✓ Fenikeliler,
- ✓ Asurlular,
- ✓ Persler,
- ✓ Büyük İskender,
- ✓ Romalılar,
- ✓ Araplar,
- ✓ Bizanslılar,
- ✓ İngilizler,
- ✓ Cenevizliler,
- ✓ Memluklar ve Venedikliler hüküm

sürmüştür.

1571'de Adanın Osmanlı Devlet'inin eline geçmesi ile ada kesintisiz 307 yıl boyunca Osmanlı idaresinde kalmıştır.

Osmanlı Devleti Adaya, Konya, Sivas, Tokat, Amasya, Maraş, Aydın, İçel ve Alanya yörelerinden ve çoğunlukla sanat, ticaret, tarımla uğraşan 30.000 Türk yerleştirilmiştir.

Adada Venedikliler tarafından kurulan feodal düzenin kaldırılmasıyla, halka toprak edinebilme hakkı tanınmıştır.

Topraksız halka toprak dağıtılmış ve Venedik döneminden kalan ağır vergiler kaldırılmıştır.

Ayrıca Rum Ortadoks Kilisesine mal edinme hakkı tanınmıştır.

Bu dönemde yerel halkın büyük bölümünün mensup olduğu Ortodoks mezhebine ait ibadet yerleri yeniden açılmış, Hıristiyanlar tam bir ibadet özgürlüğüne kavuşmuştur.
İngiliz Yönetimi

1878'de Osmanlı-Rus savaşını fırsat bilen İngiltere, Akdeniz'de ticarî ve ekonomik

üstünlüğü elde etmek için **“Ruslara karşı yardım”** vaadi ile Kıbrıs'ı yılda 92000 altına kiralamayı başardı.

İngiltere adaya yerleştiği günden itibaren Kıbrıs'ı nasıl ilhak edeceğinin hesabını yapmıştı.

Nitekim, Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında 1. Dünya savaşına katılmasını fırsat bilerek Kıbrıs'ı ilhak ettiğini duyurarak, her yıl ödemesi gereken 92 bin altını da ödemeyi durdurmuştu.

Sonunda 20 Temmuz 1923 Lozan Anlaşması'nın 20. maddesi ile Ada hukuken de İngiltere'ye bırakıldı.

İngilizler Kıbrıs'ta söz sahibi olduktan sonra ada yönetiminde sürekli olarak Rum tarafını tutmuşlar Rumlar'ın Enosis (“Megola İdea” Kıbrıs'ın Yunanistan'ailhakı) taleplerini tırmandırmaya başlamışlardır.

Fililen 1878'de ve resmen 1923'te İngiliz idaresi altına giren Kıbrıs'ta, 1925-1959 yılları arasında Rumlar, adanın statüsünü değiştirmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. 1928 yılında Yunanistan; İngiltere, Rusya ve Fransa'ya bir nota vererek, ilk kez resmen Enosis fikrini ortaya atmış ve adanın kendisine bağlanmasını istemiştir.

İngiltere'nin Ortadoğu politikasını değiştirmesinin bir sonucu olarak, o güne kadar izlediği Rum yanlısı politikalardan vazgeçmesi neticesinde Rumlar, vergi kanununu bahane ederek, 1931 yılında ayaklanmışlar ve İngiliz Kıbrıs Valisinin konağını yakmışlardır.

Bu isyan, İngiliz yönetimine karşı Rumların ilk isyanıdır. II. Dünya Savaşı sırasında Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmasını talep eden Rumlar, İngilizlerin anayasa hazırlanması talebini reddetmişler ve **“Enosis”** içermeyen hiçbir teklifi kabul etmeyeceklerini ilan etmişlerdi.

Makarios ve EOKA

EOKA için ilk gizli görüşmeler 2 Temmuz 1952'de Atina'da Makarios'un başkanlığında yapılmıştı. EOKA'nın amacı önce İngilizleri adadan atmak, ardından da topyekun bir imha hareketi ile Türk halkını yok ederek

adayı Yunanistan'a bağlamaktı. Makarios'un Başpiskopos seçilmesiyle birlikte gerek Kıbrıs'ta gerekse Yunanistan'da Enosis çığırkanlıkları artmıştır.

Yunan Hükümeti, 1954 yılında Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlere taşımıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da Yunanistan'ın "**self-determinasyon**" teklifini reddetmiştir.

Bu gelişmenin ardından Kıbrıs'ta, Enosisçi terör örgütü E.O.K.A'nın eylemleri sesini duyurmaya başlamıştır.

Rumların "**Enosis**" tezlerine ve girişimlerine karşılık, Kıbrıs Türkleri "**taksim**" tezini ortaya koymuşlardı.

Adada artık, Rumların arkasındaki Yunanistan'a karşılık Kıbrıs Türklerinin arkasında Türkiye kendisini göstermeye başlamıştı.

Rumlar Enosis peşindeydiler; Türkiye bunu kabul edemezdi, İngiltere ise adadaki stratejik çıkarlarını korumak istiyordu.

Üç tarafı ve adadaki iki halkı tatmin edecek ortak bir çözüm çok zordu.

Üç ülke arasında ilk konferans 1955'de Londra'da yapıldı.

Türkiye, her iki halkın ayrı ayrı self determinasyonunu (kendi geleceğini belirleme hakkını) savunurken Yunanistan, bütün ada için ortak bir self-determinasyon görüşünde ısrarlıydı.

Yunan tezi, Rum çoğunluğu dolayısıyla, Enosis'e açılan bir kapı oluyordu.

Bu sebeplerle Londra'da bir sonuç alınamadı.

Türk Mukavemet Teşkilatı

EOKA'nın Kıbrıs Türk Halkına yönelttiği şiddet ve saldırıların artarak devam etmesi üzerine 1 Nisan 1958 yılında, Kıbrıs Türk Halkı kendilerini bu saldırılara karşı korumak maksadı ile Anavatan Türkiye'nin de desteğini alarak, bir direniş örgütü olan Türk Mukavemet

Teşkilatını (TMT) kurmuştur. Rumlar geniş kapsamlı saldırılarına başlayana kadar TMT eylemde bulunmamıştır.

Bütün bu gelişmeler ve 1958 yılında adadaki Türk-Rum çatışmasının yaygınlaşması sonucunda, girişimlerde bulunulmuş ve taraflar bir araya getirilerek, 11 Şubat 1959'da Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşması imzalanmıştır.

Bağımsızlık, iki toplumun ortaklığı ve anlaşmaya varılan yapının Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından garanti edilmesi ilkelerine dayanan uzlaşma ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına karar verilmiştir.

16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle de Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kurulmuştur.

Bu anlaşmaların altına İngiltere, Türkiye ve Yunanistan yanında, adadaki her iki toplum da eşit statüde iki kurucu ortak olarak imza attı.

Böylece Kıbrıs, iki halkın ortak egemenliğinde ve yönetiminde, iki toplumlu bir Cumhuriyet olarak doğdu.

Zürih ve Londra Anlaşmaları

İki halk arasında başlayan çarpışmalar sonucu, Rumların savunduğu Enosis ve Türklerin savunduğu Taksime karşı bir orta yol olarak, adanın bağımsızlığı fikri doğmuştu.

Bu fikrin, İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve ABD tarafından benimsenmesinden sonra, 11 Şubat 1958'de Zürich anlaşması ve 19 Şubat 1959'da da Londra anlaşması imzalandı.

Zürih ve Londra anlaşmalarına göre Cumhurbaşkanı Rum, Yardımcısı Türk olacaktır.

Bakanlar Kurulu 7 Rum 3 Türk üyeden; Temsilciler Meclisi 35 Rum 15 Türk üyeden; Cumhuriyet Ordusu 60-40 ve memur kadroları 70-30 oranı ile her iki toplum fertlerinden oluşacaktır.

Her iki toplumun kendi iç işlerine bakacak birer Cemaat Meclisi olacaktır. Bu Meclis toplumsal harcamalar için vergi koyma hakkına sahip olacaktır.

Ayrıca din, eğitim ve kültür işlerinden de sorumlu olacaktır.

İç güvenliği, polis ve jandarma sağlayacaktır.

Ceza davalarında mahkeme heyeti suçlunun ait olduğu toplumun yargıçlarından oluşacaktır.

Beş büyük şehirde ayrı belediyeler olacaktır. Resmi dil Türkçe ve Rumca olacaktır.

Cumhurbaşkanı Muavini veto yetkisine haiz olacak ve önemli konularda Türk üyelerin ayrı oy çoğunluğu gerekli olacaktır.

Her iki anavatan kendi toplumlarına eğitim ve kültürel alanlarda mali yardımda bulunabilecektir.

Garanti Anlaşması

Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanmıştır.

Antlaşmanın temel amacı, Kıbrıs'ın herhangi bir devletle birleşmesini engellemektir.

1960'DAN GÜNÜMÜZE KIBRIS SORUNU

Akritas Planı

Makarios 1960 Anayasasını değiştirmek için faaliyetlere başlamıştı.

Makarios'un kışkırtmaları kısa zamanda etkili olmuş ve adada Rum terörü giderek artmıştır.

Öte yandan Rum yöneticileri de anayasa ihlalleriyle Türklerin haklarını çiğnemişlerdir.

Kıbrıslı Türkleri azınlık statüsüne düşüren bu teklif, Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmiştir.

Böylece Makarios, 3 yıllık uzlaşma ortamını yeniden soruna dönüştürmüştür.

Anayasa tekliflerinin reddi üzerine Rumlar, Türklerin Kıbrıs'tan atılmasını ve yok edilmesini öngören "**Akritas Planı**"nı uygulamaya koymuşlar ve 21 Aralık 1963'te tarihe "**Kanlı Noel**" olarak geçecek olan soykırım hareketine başlamışlardır.

Bunun üzerine Türkler yaşadıkları yerleri terk ederek, iletişim imkânlarından yoksun bir şekilde adanın %3'lük bir bölümünde yaşamak zorunda kalmışlardır.

Ayrıca Kıbrıslı Türkler, devlet organlarından dışlanmış ve böylece "**ortaklık cumhuriyeti**" dağılmıştır.

Lefkoşa, güvenliğin sağlanması amacıyla, 30 Aralık 1963 tarihinde "**Yeşil Hat**" denilen bir sınırla ikiye ayrılmıştır.

Bu hat, Lefkoşa'nın Türk ve Rum kesimini ayıran, Lefkoşa'yı ikiye bölen, bu ara bölgeyi de İngiliz birliklerinin kontrolü altına sokan ve Rum saldırılarının durdurulduğu hattır.

Bu hat, adada fiilen iki ayrı yönetimin kurulmasının başlangıcı olmuştur.

1 Ocak 1964 tarihinde Makarios, 1960 Antlaşmalarını tek tarafı olarak feshettiğini

açıklamıştır. Bu açıklama Rumları, saldırılar konusunda cesaretlendirmiştir.

Bu gelişmeler üstüne Türkiye, antlaşmaların çiğnendiği gerekçesiyle müdahaleye hazırlandı, fakat 5 Haziran 1964'te ABD Başkanı Johnson'dan mektup geldi.

Türkiye açısından çok üzücü olan bu mektuptaki tehditler müdahaleyi durdurdu.

Bu şekilde, 1960 Garanti sistemi işlemez hale getirilmiş oldu.

Yoğun Rum saldırıları üzerine Türk Hükümeti 13 Şubat 1964 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurmuştur.

15 Şubat 1964'te de İngiltere, adadaki tehlikeli durumun çözüme kavuşması için Güvenlik Konseyi'ne başvurmuştur.

Güvenlik Konseyi 4 Mart 1964 tarihinde Kıbrıs'ta olayları önlemek amacıyla ve "**Kıbrıs Hükümeti**"nin onayıyla bir "**Birleşmiş Milletler Barış Gücü**" kurulması ve adaya gönderilmesi kararını almıştır (186 sayılı karar).

Ancak bu kararda "**Kıbrıs Hükümeti**"nden şiddet ve kan dökülmesini önleyecek her türlü tedbirin alınması talep ediliyordu.

Karardaki "**Kıbrıs Hükümeti**" ifadesi, daha sonra Rum yönetiminin "**Yasal Kıbrıs Hükümeti**" olarak tanınmasını sağlamıştır.

Bu karara Türkiye de olumlu oy verdiği için Batı, Kıbrıs Devleti'nin yasal temsilcisi olarak Kıbrıs Devleti'ni ele geçiren Rum yönetimini tanımıştır.

Ayrıca bu kararda, BM Şartının 2. maddesinin 4. fıkrası saklı tutularak ifadesi yer almıştır; böylece tarafların kuvvet kullanmaktan kaçınmaları istenmektedir, yani Garanti Antlaşması etkisizleştirilmektedir.

1964 yılı sonrasında, Yunanistan, adaya gizlice asker yığmaya başlamış ve iki toplum arasındaki bağlar iyice zayıflamıştır.

Bu dönemde ABD ve BM, iki tarafa çözüm önerilerinde bulunmuştur.

Adadaki dönüm noktalarından birisi de 15 Kasım 1967 tarihinde Grivas önderliğindeki Rum-Yunan ordusunun Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yaptığı saldırı olmuştur.

Bu saldırı üzerine Türk savaş uçakları saldırılan bölgelerde uçuşa başlamış, Türk donanması Kıbrıs'a doğru açılmıştır.

17 Kasım tarihinde TBMM saldırıların devam etmesi durumunda Yunanistan ile savaş kararı almıştır.

Bu tepki üzerine Rumlar işgal ettikleri köylerden çekilmiş, Türk esirler serbest bırakılmış, Grivas adadan ayrılmış ve Yunanistan'ın gizlice adaya soktuğu askerlerden 12 bini geri döndürülmüştür.

Rumların Geçitkale saldırılarının ardından, 28 Aralık 1967 tarihinde Geçici Türk Yönetimi ilân edilmiştir. Çünkü Kıbrıs Türkleri, Temsilciler Meclisi'nden de dışlanmışlardı.

Geçici olmasının nedeni, yönetimin 16 Ağustos 1960 tarihli Anayasa bütün kurallarıyla uygulanınca idareyi bırakacak olmasıydı.

Bir süre sonra Türk Yönetimi ismindeki **“geçici”** ifadesi kaldırılarak, **“Türk Yönetimi”** adını almıştır.

Bu yapılanmayla Türk toplumunun yasama, yürütme ve yargı işleri düzenlenmiş ve federe bir devlet teşkilâtı kurulmuştur.

Yönetimin başına ilk olarak Dr. Fazıl Küçük getirilmiştir.

1973 yılında seçimler yapılarak yönetim yenilenmiş ve liderliğine de Rauf Denktaş geçmiştir.

TÜRKİYE'NİN 1974 MÜDAHALESİ

Yunanistan'da 1965'lerden itibaren yaşanan hükümet krizi, 21 Nisan 1967 tarihinde askerler cuntasının iktidarı ele geçirmesiyle nihayete ermiştir.

Makarios ile Yunan hükümetleri arasında yaşanmaya başlanan anlaşmazlıklar, askerî cunta döneminde daha da artmıştır.

Yunanistan Kralını bertaraf ederek, Onun yurt dışına kaçmasına neden olan Askerî Cunta, Kıbrıs'ta da Makarios'tan kurtulmak istiyordu.

Makarios, ilki 8 Mart 1970'de olmak üzere, 3 kez suikasta uğramış, fakat her defasında da kurtulmuştur.

Cunta, Geçitkale saldırısını düzenleyen "Grivas" adındaki subayını 28 Ağustos 1971 tarihinde gizlice adaya göndererek, faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır.

Atina, Grivas'a bağlı E.O.K.A.- B'yi ve Millî Muhafız Gücünü hızla silahlandırmıştır.

Kıbrıs'taki Yunan subayların kendi üzerinde baskı oluşturduğunu düşünen Makarios, bu subaylardan kurtulmak ve Yunan Hükümetinin Kıbrıs konusunda tek başına karar vermesini engellemek istemiştir.

Makarios, Cunta liderine yazdığı mektupta, kendisinin Yunan valisi olmadığını belirterek, Cuntaya karşı tavır almıştır.

Cunta hükümeti, bu gelişmeler üzerine Makarios'u devirmeye karar vermiştir.

15 Temmuz 1974 tarihinde Millî Muhafız Birliğine bağlı askerler, Makarios'un Başkanlık Sarayını bombalamaya başlamıştır.

Saldırıdan kurtulan Makarios, önce İngiliz üssüne geçmiş, oradan da adayı terk etmiştir.

Yunan subayları darbenin ilk günlerinde harekâtın Türklere yönelik olmadığını belirterek, Türkiye'nin ve Türk kesiminin müdahalesini engellemişlerdir.

Darbe sonucunda yönetimi ele geçiren askerler, Kıbrıs Hellen Cumhuriyeti'nin kurulduğunu açıklamışlar ve enosisçi emelleriyle tanınan, E.O.K.A. üyesi, Nikos Samson'u devlet başkanlığına getirmişlerdir.

Kıbrıs'ta yapılan bu darbe, açık olarak, Ada'ya Yunan müdahalesiydi.

Adadaki anayasal düzen yıkılmış, gayrimeşru bir askerî yönetim işbaşına gelmişti.

Böylece Londra ve Zürih Antlaşmaları ihlal edilmiş oluyordu.

Dünya kamuoyu, Amerika Birleşik Devletleri haricinde bütün devletler, Kıbrıs'ta yeni yönetimi tanımadıklarını açıklamışlardır.

Kıbrıs'ı enosis'e götüren bu gelişmeler üzerine Türk Silâhlı Kuvvetleri, Garanti Antlaşması çerçevesinde Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanması için gerekli hazırlıkları yapmaya başlamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 1964'te aldığı Kıbrıs'a müdahale kararı da hâlen geçerliliğini koruyordu.

Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan koalisyon hükümeti, adadaki Yunan işgalini önlemek amacı ile müdahaleye karar verdikten sonra, diğer bir garantör devlet olan İngiltere ile birlikte müdahale etmek amacıyla görüşme yapmak için, 16 Temmuz 1974'te İngiltere'ye gitti.

Yapılan görüşmeler sonucu İngiltere'nin ortak müdahale'ye yanaşmayacağı anlaşıldı.

Bunun üzerine Türkiye hükümeti 1960 Garanti Antlaşması'ndan kaynaklanan tek yanlı müdahale hakkını kullanarak 20 Temmuz 1974'te Mutlu Barış Harekatını gerçekleştirdi.

Kıbrıs Barış Harekâtı 20 Temmuz 1974 tarihinde sabahın erken saatlerinde başlamıştır.

20-23 Temmuz günleri devam eden I. Barış Harekâtı sonucunda, Kıbrıs'ın kuzeyindeki çıkarma plajı ile Girne arasındaki kıyı şeridi ve Girne'den Lefkoşe'ye uzanan yolun her iki yanı Türk birliklerinin eline geçmiştir.

Türk askerlerine Kıbrıs Mücahitleri de önemli katkıda bulunmuşlardır.

Türk Birlikleri Kıbrıs'ta ilerlerken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplanarak ateşkes çağrısında bulunmuştur.

Türkiye bu çağrıya uyarak askerî harekâtı durdurmuştur. Kıbrıs'ta çözüm için Cenevre'de toplanan

konferans güç dahi olsa bir sonuca varmıştır.

Birinci Cenevre Görüşmeleri olarak anılan bu görüşmelerle Kıbrıs'ta kurulan Özel Türk Yönetimi tanınmış, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta varlığı kabul edilmiştir.

30 Temmuz 1974 akşamı sona eren görüşmeler, Türkiye'nin isteklerinin büyük bir kısmının kabul edilmesi ve bir protokol imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.

Türk Barış Harekâtının hukukî temelleri bu protokolle pekiştirilmiş ve Kıbrıs'ın yeni statüsünün kurulmasına doğru bir adım daha atılmıştır.

Cenevre Protokolünün en önemli hükümlerinden biri, Kıbrıs Cumhuriyetinde fiiliyatta Türk ve Rum olmak üzere iki muhtar idarenin mevcut bulunduğu taraflarca kabul edilmesidir.

Birinci Cenevre görüşmelerinde öngörülen şartlar Rumlar ve Yunanlılar tarafından yerine getirilmemiştir.

Rum ve Yunan askerleri Türk bölgelerinde kuşatmayı kaldırmamışlar, binlerce Türk'ü esir kamplarında tutmuşlar ve yer yer Türklere karşı toplu cinayetlerde bulunmuşlardır.

Bu durum, Rumların ve Yunanlıların oyalama taktiği içinde olduklarını göstermekteydi.

Üstelik yeni bir çözüm müzakereleri öncesinde Türk askerinin adadan çıkmasını ön koşul olarak ileri sürmeye başlamışlardı.

Türk tarafının yaptığı uzlaşma plânları da Rumlar tarafından reddedilmiştir.

Bu esnada, adaya bulunan Türk askerleri çok küçük bir bölgede sıkışık durumdaydı.

Türk kuvvetleri dışarıdan veya içeriden başlatılacak bir saldırı hâlinde kolaylıkla hedef olacaktı.

Rumların oyalama stratejisinden Türk ordusu büyük yara alabilirdi. Yeni bir harekâtla stratejik imkânları geliştirmek, Rum-Yunan askerleriyle çevrili Türk bölgelerini kurtarmak ve kuzeyde özgür ve güvenli bir Türk bölgesi oluşturmak gerekliydi.

Bu doğrultuda İkinci Barış Harekâtı 14 Ağustos 1974 tarihinde başlatılmıştır.

Türk birlikleri iki gün içinde Kıbrıslı Türk Mücahitlerin de desteği ile bir yandan doğuda Magosa'ya, öte yandan batıda Lefke'ye kadar olan bölgeyi ele geçirmişlerdir.

Daha sonra Yeşilirmak Türk halkı da, oradaki mücahitlerle birlikte özverili ve kahramanca direnişleri sonucu Rum tehdidinden kurtulmuşlardır.

Böylece, Karpaz Yarımadası'nın doğu ucundan batıdaki Yeşilirmak'a kadar uzanan ve bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin sınırlarını oluşturan hattın kuzeyi Türklerin eline geçmiştir.

Bu müdahalenin amacı, Kıbrıs'ın bağımsızlığını güvence altına almak ve bölgede sürekli bir barışın gerçekleşmesini sağlamaktır.

Bu müdahale, Kıbrıs sorunu ve Türk-Yunan ilişkileri yönünden bir dönüm noktasıdır.

Kıbrıs Türk Federe Devleti

1974'te kurulan ve Cenevre Deklarasyonu'nda varlığı te'yid edilen Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi, Rumlarca 11 yıl devletsiz bırakılan Kıbrıs Türklerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli değildi.

Yeni doğan özgürlük ortamında Kıbrıs Türkleri'nin politik, ekonomik, sosyal ve idari ihtiyaçlarını karşılamak ve Kıbrıs'ta ileride kurulacak iki kesimli federal bir Kıbrıs Cumhuriyeti'ne zemin hazırlamak için Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti olarak yeniden düzenledi.

1975'te kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti, 1963'te Kıbrıs Türklerinin idare dışına atılmaları ile başlayan ve önce **"Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi"** şeklinde gelişen bir sürecin sonunda ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Stratejik açıdan oldukça önemli olan Kıbrıs, bugüne kadar birçok milletin egemenliğinde kalmıştır.

Ada, 1571'den 1878'e kadar hem hukuken hem de fiilen Osmanlı idaresinde kalmıştır ve tarihinin en sorunsuz ve huzurlu dönemini yaşamıştır.

Ancak adanın İngiliz idaresine girmesiyle birlikte, uluslararası alanda bir Kıbrıs sorunu doğmaya başlamıştır.

1878'de Osmanlıların Kıbrıs'ta askeri üstünlüğünün sona ermesinden bugüne kadar,

adada Türk ve Rum toplumları arasında bir barış ve güven ortamı yaratılamamıştır.

Seksen yılı aşkın İngiliz idaresinde çeşitli çatışmalara tanık olan ada, 1960 yılında imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmalarıyla **"Kıbrıs Cumhuriyeti"** adı altında bağımsızlığına kavuşmuştur.

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Rumlar tarafından ihlali ve uygulanmaması 1967 olaylarından sonra, nihayet **"Kıbrıs Geçici Türk Yönetimini"** doğurmuştur.

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi bu tarihten itibaren Makarios yönetiminden bağımsız olarak devlet yetkilerini kullanmıştır.

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi, Kıbrıs Barış Harekâtından sonra ortaya çıkan yeni durumun hukukî durum olması için, toplumda huzuru, düzeni ve güveni sağlamak için 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devletini ilân edilmiştir.

Yeni devletin anayasası, Geçici Türk Yönetimi tarafından hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

● Armaoğlu, F., 20.Yüzyıl Siyasî Tarihi, Alkım yay., Ankara.

● Gülen A. , İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965) Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 50, Güz 2012, s. 389-428

● Karal, E. Z., 1995, Osmanlı Tarihi, c.VIII, TTK, Ankara..

● **"Osmanlı'dan Cumhuriyete Kıbrıs"**, Türkler Ansiklopedisi

● Uzunçarşılı, İ., 1995, Büyük Osmanlı Tarihi, c.3, Ankara.

ÇALIŞMA YAŞAMININ YENİ AKTÖRLERİ: YEŞİL YAKALILAR

Yeter DEMİR USLU*

**“Son ağaç kesildiğinde,
son nehir zehirlendiğinde,
son balık öldüğünde
paranın yenilemeyeceğini
göreceksiniz...”**

Bir Kızılderili bilgisi, Amerika'yı kuran beyazlarla yerliler arasında yaşanan savaş sırasında söylemiş bu sözü; ki bu söz aslında günümüzde yaşanan küresel çevre felaketinin de bir anlamda açıklayıcısı olarak değerlendirilebilir.

Karbon vergisi, Kyoto Protokolü, yenilenebilir enerji yatırımları, çevre bilinci oluşturma çabaları derken; uluslararası anlaşmalar, ortak kararlar, ülkeler arasında işbirlikleri birbirini izlemektedir.

Bütün bu çabalar, bir yandan da yeni iş alanları ve çok sayıda da yeni meslek ortaya çıkarmaktadır.

Günümüz iş dünyasında işletmeler, sade ortaklarına ve yatırımcılarına kar sağlamasının yanı sıra başka görev ve sorumluluklar yüklenir hale gelmişlerdir.

İşletmelerin başka sorumlulukları da yerine getirmeye odaklanmalarında ve paydaşlarının menfaatlerini dikkate alan sorumlu bir işletme anlayışına sahip olmaya başlamalarında yatan temel etken, işletmelerin hem ekonomik hem de sosyal yaşamda yerine getirdiği rollerinde bir takım değişikliklerin söz konusu olmasıdır (Üper, 2014).

*Doç.Dr. Giresun Üniversitesi, İİBF

Doğal kaynakların sınırlılığı ve tüketicilerin artan bilinci gibi gelişmeler yeşil olma eğilimini son yirmi yılda işletmenin gündemine taşımıştır (Akdeniz, 2011).

UNEP/ILO/UTEC tarafından hazırlanan **“Green Jobs: Towards Sustainable Work in a Low-Carbon World”** raporunda **“yeşil işler”** imalat, tarım, hizmet ve Ar-Ge sektörlerinde insanlığın karşı karşıya olduğu çevresel tehditleri gidermeyi amaçlayan işleri tanımlamak için kullanılıyor.

Bu sektörlerde çalışanlar da **“yeşil yakalılar”** olarak tanımlanıyor.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nda yer alan tanıma göre **“yeşil işler”** ya da bir başka deyişle yeşil yakalı meslekler imalat, tarım, hizmet ve Ar-Ge sektörlerinde insanlığın karşı karşıya olduğu çevresel tehditleri gidermeyi amaçlayan işler/ mesleklerdir. (UNEP, 2008)

Mavi yakalılar sanayideki, fabrikalardaki, üretim bantlarındaki emek yoğun işçi kesimini, beyaz yakalılar ise kurumsal alanda, ofislerde çalışanları tanımlamakta iken, son dönemlerde yukarıda tanımlanan **“yeşil yakalı”** meslekler ön plana çıkmaktadır.

Ancak, yeşil yakalı meslekler sadece çevre dostu işlerle sınırlı olmayıp, toplumun yararına çalışan tüm sivil toplum kuruluşlarından sürdürülebilirliğe öncelik veren mesleklere kadar oldukça geniş bir alana uzanmaktadır.

Yeşil yakalı meslekler, çevresel kaliteyi koruyan ve zenginleştiren mesleklerdir.

Mavi yakalılar gibi düşük düzeyden

yükseğe, az maaştan çok maaşa ve değişik yeteneklere göre durumu değişmektedir.

Aslında yeşil yakalılar dünyanın korunmasına yardımcı olan mavi yakalılardır.

Cassio'ya göre, yeşil işlerde çalışanlar her türlü eğitim mezunlarından oluşabilirken yeşil yakalılar daha uzmanlık isteyen konulara talip olmaktadır.

Yeşil yakalıların ürettikleri çıktılar daha sürdürülebilir, halkın görüşüne yakın, hükümetin koyduğu kurallara uygun ve yeryüzü ekolojisine saygılıdır (Duygu & Reyhan; 2015).

Çevre dostu meslekler olarak tanımlanan yeşil işler büyümenin, sürdürülebilir kalkınmanın ve işsizlikle mücadelenin öncüsü olarak görülmektedir.

ILO'nun tanımına göre; bir iş sürdürülebilir üretime katkı sağlıyorsa, enerji ve doğal kaynaklardan tasarruf ediyorsa, yenilenebilir enerji kullanıyorsa, çevre ve hava kirliliğine yol açmıyorsa, biyo-çeşitliliği koruyorsa o iş yeşil bir iştir; inşaattan tarıma, hizmetten metalürjiye kadar.

Yeşil işler sadece çevre koruma sektörleriyle de ilgili değildir. (<http://tr.euronews.net>)

Yeşil yakalı meslekler arasında;

- ✓ yenilenebilir enerji danışmanlığı,
- ✓ yenilenebilir enerji mühendisliği,
- ✓ rüzgar enerjisi uzmanlığı,
- ✓ rüzgar enerjisi teknikerliği,
- ✓ yeşil pazarlama danışmanlığı,
- ✓ karbon satış uzmanlığı,
- ✓ yeşil insan kaynakları yöneticiliği,
- ✓ çevre ve enerji hukuku uzmanlığı,
- ✓ organik tarım mühendisliği,
- ✓ doğal yaşam koçluğu,
- ✓ ekolojik turizm danışmanlığı,
- ✓ ısı yalıtım uzmanlığı,
- ✓ çevre mühendisliği,
- ✓ ekolojik bina tasarımcılığı,

- ✓ şehir planlama mühendisliği,
- ✓ atık su uzmanlığı
- ✓ ve içilebilir su uzmanlığı sayılabilir.

Hatta yeşil kozmetik veya organik kozmetik gibi ileride yeni alanlar da ortaya çıkabilecektir.

Yeşil mesleklerin sınıflandırmalarıyla ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır.

Aslın da hangi mesleğin yeşil olarak sayılacağı da tartışma konusudur.

En az atık üreten, enerjisini yenilenebilir kaynaklardan alan, kirlenmeyen yerlerde çalışanlar ve kendisini doğal kaynakların sürdürülebilirliği için adaylar yeşil yakalı olarak değerlendirilmektedir (Demir, 2006)

Dünya çapında hali hazırda yenilenebilir enerjide yeşil işlerin dağılımı 2010 yılı itibariyle incelenirse; sırasıyla biyokütle enerjisi (% 50), güneş enerjisi (% 27), rüzgar enerjisi (% 13), fotovoltaik güneş enerjisi (% 7), hidroelektrik enerji (% 2) ve jeotermal enerji (%1) gelmektedir.

Bu dağılım tablosunun 2030 yılında üç ana kaynaktan yoğunlaşarak biyoyakıtın % 59, fotovoltaik güneş enerjisinin % 31 ve rüzgarın % 10 pay aldığı bir tabloya dönüşeceği kestirilmektedir. (Basmacı, 2011)

Dünya Çalışma Örgütü'nün Yeşil Yakalı Meslekler Programı'nda Kasım 2010 tarihi itibariyle ülke düzeyinde verilen destekler üç temel başlıkta yer almaktadır.

- ✓ Bangladeş,
- ✓ Brezilya,
- ✓ Şili,
- ✓ Çin,
- ✓ Kosta
- ✓ Rika,
- ✓ Hırvatistan,
- ✓ Fiji,
- ✓ Guyana,
- ✓ Haiti,
- ✓ Hindistan,

- ✓ Endonezya,
- ✓ Kenya,
- ✓ Tanzanya, Uganda,
- ✓ Lübnan,
- ✓ Nepal,
- ✓ Filipinler,
- ✓ Sri Lanka,
- ✓ Güney Afrika
- ✓ Tayland

yeşil yakalı meslekler konusunda aktif olarak desteklenmekte ve finanse edilmektedir.

- ✓ El Salvador,
- ✓ Honduras,
- ✓ Sırbistan
- ✓ ve Güney Afrika'nın

alt bölgelerinde yeşil yakalı işler henüz küçük bir pay almakta iken finanse edilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Üçüncü grupta yer alan

- ✓ Hırvatistan,
- ✓ Dominik Cumhuriyeti,
- ✓ Laos,
- ✓ Liberya,
- ✓ Malavi,
- ✓ Senegal
- ✓ ve Vietnam

ise yeşil yakalı işler konusunda destek talebinde bulunan ülkeler olarak sıralanmaktadır. (<http://www.ilo.org>).

Bu üç grupta yer alan ülkelerin kıtalara göre yoğunluğu incelendiğinde ağırlıklı olarak özellikle Doğu Asya'nın, Güney Amerika'nın doğusunun ve Güney ve Doğu Afrika'nın ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu tablo içerisinde gelişmekte olan ülkelere biri olarak Türkiye'nin de yerini alması ve tabii ki desteklenmesi gerekmektedir.

Yeşil politikalar sayesinde küresel ekonomiyi karbon sonrası döneme hazırlamak ve iklim değişikliğine bağlı sorunlarını önlemek için pek çok ülke ve uluslararası kuruluş sürekli inisiyatifler geliştirmektedir.

Bunun neticesinde sosyal refah devletleri gelirlerini, çevresel kaliteyi arttıracak ve sağlıklı bir yaşamı tesis edecek yenilenebilir enerji, toplu taşıma, organik tarım, yeşil inşaat teknolojisi gibi alanlarda milyonlarca iş yaratılmasını beklemektedir.

Yeşil istihdamın kapsamlı bir iş yaratma stratejisi olarak kamuoyunun ve politika yapımcıların dikkatine sunulması artık çok önemli hale gelmiştir.

Ancak, konunun göz ardı edilmemesi gereken önemli bir boyutu da çevre koruma önlemlerinin yalnızca doğa ve insan sağlığını korumak için değil aynı zamanda verimliliği ve kalkınmayı sürdürebilmek için de gerekli olduğu gerçeğidir.

Geçmişte yalnızca sosyal ve bilimsel rasyonalite olarak kabul gören çevreyi koruma gerekliliğinin, aynı zamanda ekonomik bir rasyonalitesinin olduğu artık daha yüksek sesle ifade edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, A. "Yeşil Pazarlama Tekstil Sektöründen Örneklerle", Beta Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, 2011.
- Basmacı (çev.), "Yeşil İşler- Rakamlar ve Gerçekler" Türk-iş, Sayı: 394, sy: 108-110,2011.
- Demir, C. "Ekoturizm Yönetimi", Nobel Yayın, 1. Baskı, İzmir, 2006.
- Duygu, E.; Reyhan, A.S. (2015). Çevre Politikalarında Yeni Bir Yaklaşım: Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam
- HR İnsan Kaynakları ve Yönetim Dergisi (2016)
- Ürper, Y. "Genel İşletme İlkeleri ve İşlevleri", 1. Baskı, Ankara, 2014.
- Uluslar arası Çalışma Örgütü, Çevre Dostu İşler <http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/green-jobs/lang--tr/index.htm>

SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME İÇİN İHRACAT HIZI ARTIRILMALI

Afşin ŞAHİN *

- ✓ Türkiye ekonomisinde büyüme dinamikleri değişmektedir.
- ✓ Dış ticaret verimlilik ve büyümeye katkı sağlamalıdır.
- ✓ Düşük faiz ortamına girildiği süreçte yatırım ortamının iyileştirilmesine önem verilmelidir.

Türkiye ekonomisi son yıllarda iktisadi büyüme anlamında önemli bir eşığa yaklaşmıştır. Bu eşığın üzerine hızlı bir biçimde geçmesi gelecek nesiller açısından zaruriyet arz etmektedir. Tablo 1'de Türkiye'de GSYİH içinde sektörel paylar ve bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde değişim yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye GSYİH Büyümesi (1998 fiyatlarıyla)

	Payı						% Değişim					
	2015						2015					
	Yıllık	2015				2016	Yıllık	2015				2016
		I	II	III	IV			I	II	III	IV	
Tarım	9.1	4.7	7.4	15.2	8.3	4.6	7.6	3.9	7.7	11.4	2.8	2.7
Sanayi	32.7	33.7	34.6	29.7	33.0	34.0	3.3	0.4	4.0	1.5	7.2	5.9
Madencilik	0.6	0.5	0.7	0.7	0.6	0.5	-2.3	-8.1	-5.0	-2.6	6.0	2.4
İmalat	24.1	25.6	25.8	21.2	24.2	25.8	3.8	1.2	4.8	1.3	7.8	5.9
Elektrik	1.8	1.5	1.7	1.7	2.1	1.5	2.4	1.3	2.0	1.6	4.0	4.0
Su temini	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	10.4	6.8	8.8	12.9	12.7	8.7
İnşaat	5.7	5.7	5.9	5.6	5.7	5.8	1.7	-2.7	1.9	2.0	5.4	6.6
Hizmetler	59.6	62.6	58.4	56.6	61.1	62.8	4.8	4.0	4.1	5.0	6.1	5.1
Toptan ve perakende	12.4	13.0	13.0	11.3	12.4	13.1	2.1	1.1	2.3	0.3	4.6	5.6
Ulaştırma	12.2	12.4	12.6	11.8	12.2	12.2	2.9	1.1	2.1	2.3	6.0	3.8
Konaklama	2.0	1.5	1.5	3.2	1.7	1.4	4.6	5.0	2.7	6.0	3.5	-1.2
Bilgi ve iletişim	2.5	2.8	2.5	2.2	2.7	2.7	3.3	9.2	-1.1	1.5	3.7	2.5
Finans ve sigorta	14.0	14.1	12.7	13.7	15.3	14.3	10.0	6.7	9.9	13.6	9.8	6.5
Gayrimenkul	4.6	4.9	4.6	4.3	4.5	4.9	2.6	3.1	3.0	2.8	1.5	3.7
Mesleki, bilimsel	2.8	3.5	2.5	2.0	3.1	3.7	11.4	14.1	10.2	10.2	10.6	8.9
İdari ve destek	1.9	2.2	1.8	1.5	2.0	2.3	5.3	6.3	4.8	2.6	6.8	7.3
Kamu yönetimi	2.9	3.0	2.7	2.8	2.9	3.0	2.2	-0.6	0.5	5.1	3.8	5.7
Eğitim	2.0	2.4	2.1	1.7	2.0	2.4	5.4	7.1	5.1	3.2	5.9	4.5
İnsan sağlığı	1.2	1.5	1.2	1.1	1.1	1.5	3.1	5.2	2.3	2.1	2.3	3.7
Kültür, sanat	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	5.3	2.6	5.7	4.5	8.6	3.7
Diğer hizmet	0.8	0.9	0.8	0.8	0.8	0.9	0.0	0.4	-0.2	-0.4	0.3	0.2
Hanehalkı işveren	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2	0.2	-1.4	0.9	-5.2	-5.4	1.6	-1.9
Sektörler toplamı	101.4	101.0	100.4	101.5	102.4	101.4	4.6	2.8	4.3	4.8	6.2	5.2
mali araçlık hizmetleri	10.2	10.1	9.4	9.9	11.3	10.6	14.4	9.6	15.8	18.3	13.7	9.7
Vergi-sübvansiyon	8.8	9.1	8.9	8.4	8.9	9.2	8.4	6.5	8.6	7.9	10.3	5.7
GSYİH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	4.0	2.5	3.7	3.9	5.7	4.8

Kaynak: TÜİK

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Ankara
E-mail: afsinsahin@gazi.edu.tr.

Burada dikkat çekici birkaç noktaya değinmek gerekmektedir.

Tarım sektörünün payı 2016 I. çeyrekte geçen yılın aynı çeyreğine göre %1'den fazla bir azalma göstermiştir.

İmalat sanayiinde ise %1 civarında bir büyümeden %6'ya yakın bir büyümeye geçilmiştir.

GSYİH toplamda ise geçen sene aynı dönemde %2.5 büyürken, bu yıl %4.8 artış kaydetmiştir.

Dolayısıyla ekonominin canlanma sinyallerinin kendini gösterdiği söylenebilir.

Türkiye'nin düşük faiz ortamına geçme olasılığının yüksek olacağı yakın dönemde, büyüme oranının da artışa geçme potansiyeli söz konusudur.

Kamunun yatırım ortamının iyileştirilmesine dönük adımları potansiyel büyüme oranına yaklaşmayı tetikleyecektir.

Türkiye ekonomisi dışa açık bir ekonomi

olduğundan, dış ticaret işlemleri ve döviz kuru bu süreçte yakından takip edilmektedir.

Dış ticaret, iktisadi büyümenin belirleyicileri arasında yer almaktadır ve kapalı-dışa açık markoekonomi ayırımında kullanılmaktadır.

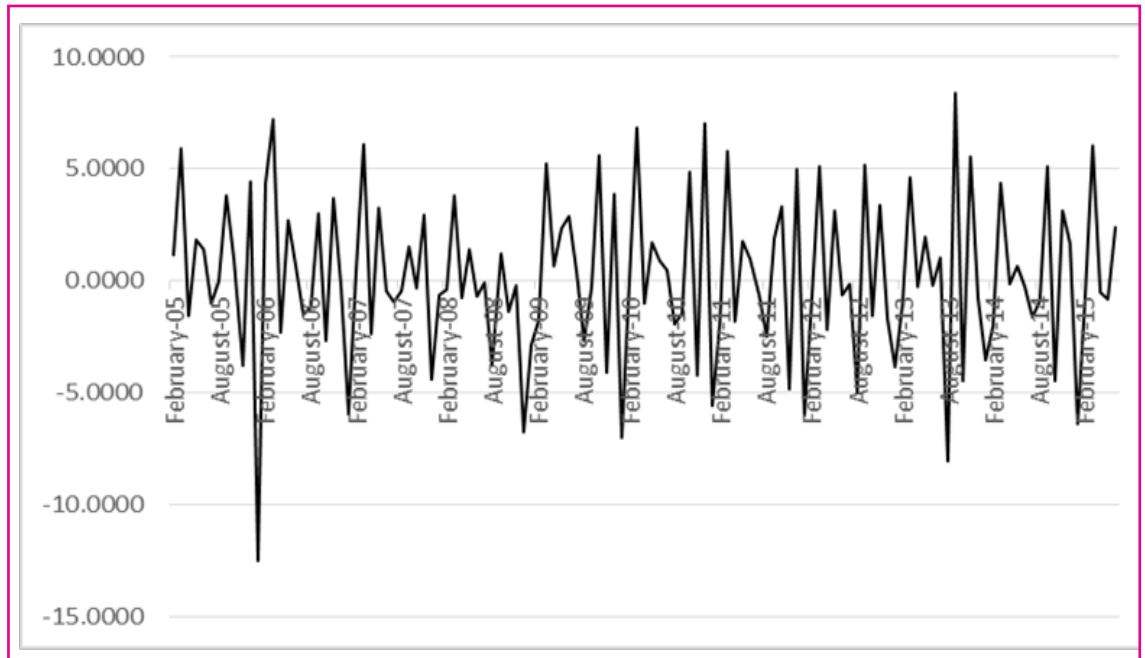
Firmalar, yurtiçinde arz ettiği mal ve hizmetleri yurt dışında talep söz konusuysa ihraç edecek ve iktisadi büyümeye katkıda bulunacaklardır.

Ekonomide dışa açıklık oranı $[\text{İhracat} + \text{İthalat}] / \text{GSYİH}$ yükseldikçe içsel büyüme teorileri ve neoklasik büyüme teorileriyle tutarlı olacak biçimde büyüme hızı da olumlu etkilenecektir (Villavicencio ve Mignon, 2011; Şahin, 2004 ve 2008).

Grafik 1'de sanayi üretim endeksinden hesaplanmış iktisadi büyüme oranı yer almaktadır.

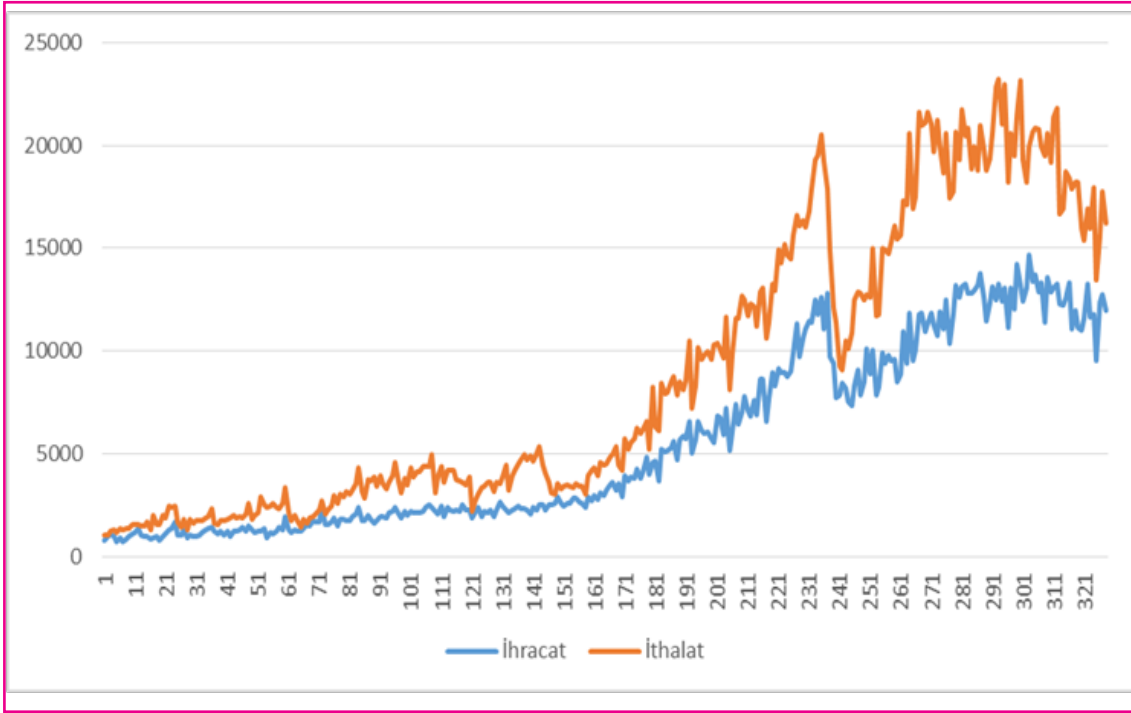
Bu endeks, ekonomide üretim düzeyini göstermektedir. Ekonomide sermaye ve işgücü üretim fonksiyonuna girmektedir.

Grafik 1. Türkiye Aylık Sanayi Büyüme

Kaynak: TCMB, EVDS

Grafik 2. Türkiye Dış Ticaret Göstergeleri

Kaynak: TCMB, EVDS

Sermaye ve işgücünün birbirinin tamamlayıcısı olduğu varsayılan Harrod-Domar modeline göre bu iki üretim aracının birbirinin yerine geçme imkânı yoktur (Ünsal, 2007, s. 84).

Solow büyüme modeline göre ise ekonomide sermaye ve emek arasında ikame söz konusudur (Ünsal, 2007, s. 114).

Sermayenin zayıf olduğu ülkelerde işgücü verimliliğini artırmak, kısa dönemde büyüme artışına katkı sağlayacaktır.

İşgücü verimliliğinin artırılmasının bir yolu da teknoloji ve inovasyon düzeyinin yükseltilmesi ile ilgilidir.

Ekonomide dış ticaretin önemli yararlarından bir tanesi de teknoloji ve know-how girişinde kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı rol oynamasıdır.

Ekonomi dışa açıldıkça, dış ticaret ilişkileri geliştikçe ve faiz oranları yüksek büyüme

2) Şahin (2015) değişen finansal atmosferi, altın ve petrol gibi emtia fiyatları arasındaki ilişkinin zamanla değişim gösterdiği gibi konuları yorumlamaktadır.

oranlarını destekler nitelikte olduğunda, döviz kuru seviyesi ve oynaklığı daha fazla ele alınmaya başlanmaktadır.

Özellikle rekabetçi kur ve oynaklığı düşük kur tercih edilen bir politika haline gelmektedir (Eichengreen, 2008, s. 20).

Bilindiği üzere döviz kurunun kısa ve uzun dönem davranışlarını etkileyen farklı unsurlar söz konusudur.

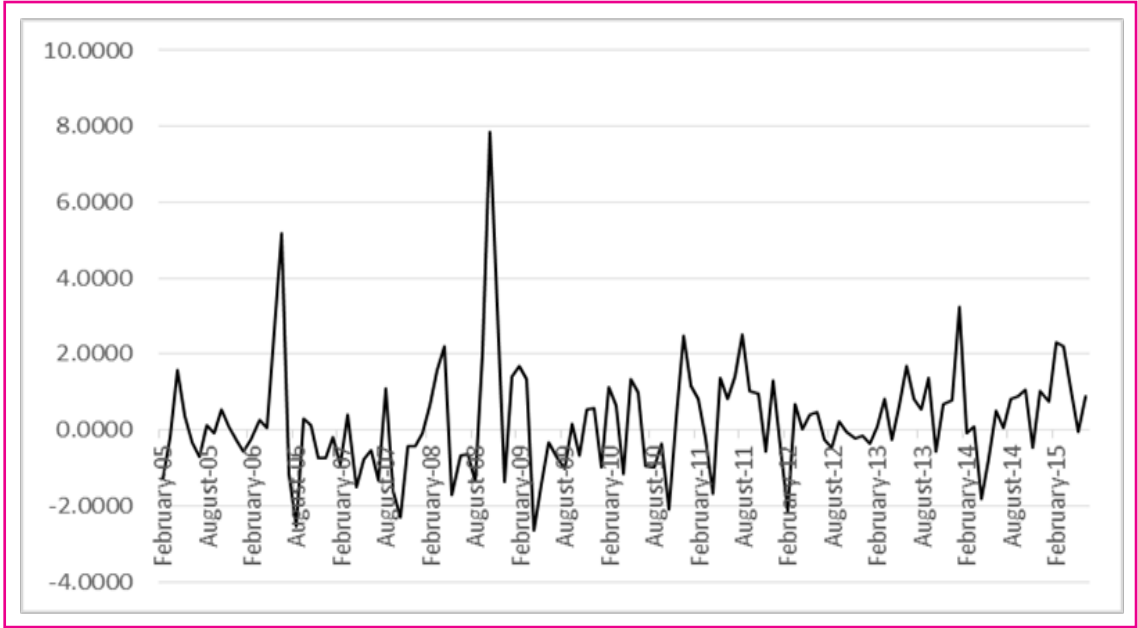
Gerber (2014, ss. 215-219)'e göre döviz kuru kısa dönemde finansal sermaye hareketlerinden ve faiz oranı farklılıklarından etkilenirken; orta dönemde ülkenin ekonomik büyüme düzeyi ve uzun dönemde ise satın alma gücü paritesi yaklaşımı baskın hale gelmektedir.

Zamanla ekonomide finansal dengeler² ve reel sektör dinamikleri birbirini destekledikçe de iktisadi belirsizlikler azalmakta ve sürdürülebilir büyüme daha kolay yakalanmaktadır.

Grafik 4'te Türkiye'de üretim açığı serisi yer almaktadır.

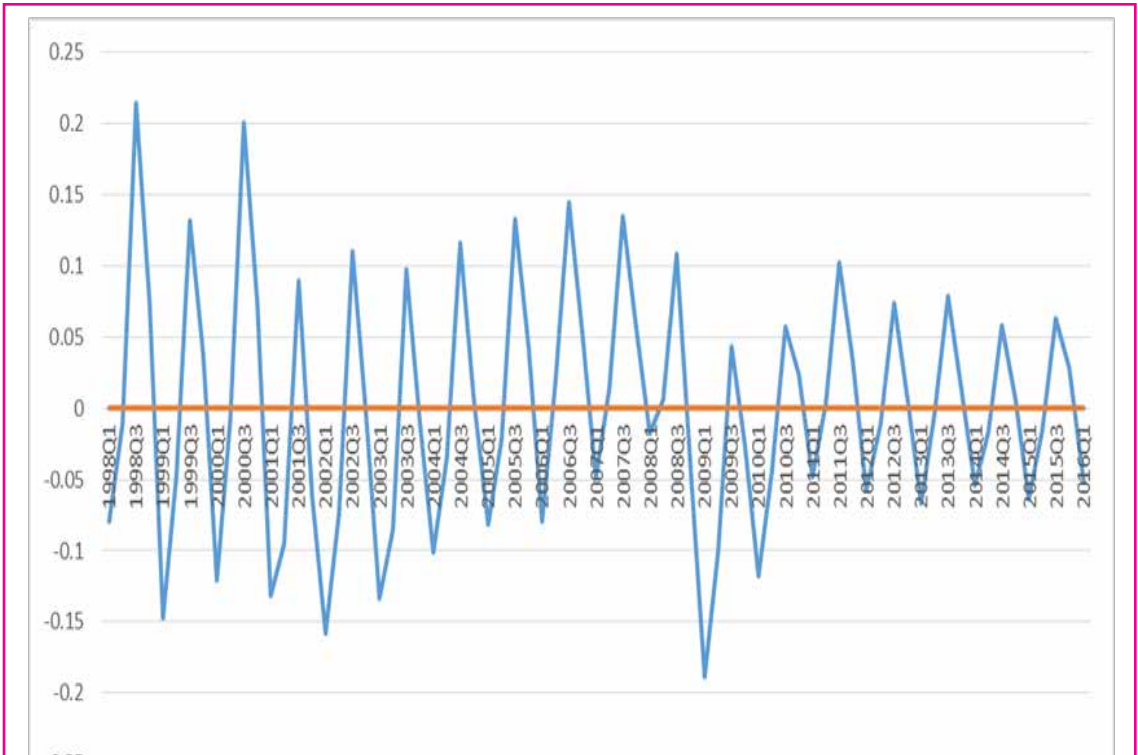

Grafik 3. Efektif ABD Doları Satış Kuru, Aylık Yüzde Değişim

Kaynak: TCMB, EVDS

Grafik 4. Türkiye’de Üretim Açığı

Kaynak: Reel GSYİH verisi kullanılarak hesaplanmıştır.

Dikkat edilirse 2016 I. çeyrek itibariyle Türkiye'de halen üretim potansiyel üretimin %5 altında seyretmektedir.

Yatırımların artışa geçeceği, ancak ithalatın ihracatın üzerinde seyrettiği bir ortamda, iktisadi dengenin sağlanabilmesi için tasarrufların da artması gerekmektedir.

Geleneksel klasik görüşe göre tasarruflar faiz oranı artışı ile artırılabilir.

Ancak günümüzde alternatif yatırım araçları geliştirilerek, bireysel emeklilik sisteminde cazibe ve kolaylıklar sağlayarak, iktisadi geliri artırarak düşük faiz ortamında tasarruflar artırılabilir.

Diğer taraftan yatırım ortamının iyileştirilmesi gerektiği bu süreçte, doğrudan ve dolaylı sermayeyi yurtiçine çekebilme adına önemli adımların atılması gereken bir sürece giriyoruz.

Kaynakça

● EICHENGREEN, Barry (2008). "The Real Exchange Rate and Economic Growth", Working Paper No. 4.

● GERBER, James (2014). International Economics, Sixth Edition, Pearson Education, USA.

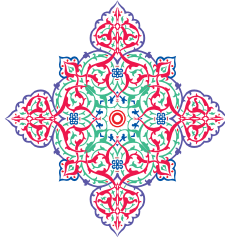
● ŞAHİN, Afşin (2015). "Değişen Finansal Dinamikler", Karınca Kooperatifçilik Postası, October, 2015, Year: 82, Issue: 948: 37-40.

● ŞAHİN, Afşin (2009). "Dış Ticarete Açıklık Oranı ve Toplam Hasıla İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama (1989-2008)", Ekev Akademi Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 39: 413-432.

● ŞAHİN, Afşin (2004). "Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisinde Teorik Yaklaşımlar ve 2000-2004 Türkiye Ekonomisi Değerlendirmesi", Finans-Politik&Ekonomik Yorumlar, Ağustos, Yıl: 41, Sayı: 485: 5-20.

● ÜNSAL, Erdal (2007). İktisadi Büyüme, İmaj Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

● VILLAVICENCIO, Antonia Lopez ve MIGNON, Valerie (2011). "On the Impact of Inflation on Output Growth: Does the Level of Inflation Matter?", Journal of Macroeconomics, Vol. 33, pp. 455-464.

TÜRK BELEDİYE SİSTEMİNİN FİNANSMAN KAYNAKLARINA DAİR KISA BİR DEĞERLENDİRME

Hasan YAYLI*

Ülkemizde mahalli idareler ile merkezi idare arasındaki finansal ilişkiler mahalli idarelerin lehine olmaktan uzak bir seyir izlemiştir.

Özellikle 1980'li yıllara kadar **“bağımlılık”** ilkesi mahalli idarelerin gelirleri adına geçerli olmuştur.

Devlet gelirleri içerisinde almış oldukları paylar özellikle belediyelerin gelirlerinin büyük bölümünü oluşturmuştur.

Bu gelirlerin düzeyi ve oranı merkezi yönetimin isteklerine göre şekillendiği belirtilmektedir (Keleş,1994:279).

1980 sonrasında Türk belediye sisteminin özellikle; 60'lı yıllarda hazırlanan raporlar ve 70'li yıllara hakim olan tartışmaların ortaya koyduğu yüklü mirasın etkisi ile mali anlamda güçlendirilmesine yönelik önemli yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapıldığı bir dönemi ifade eder.

Bu cümleden olmak üzere hala yürürlükte olan ve 1981 yılında yürürlüğe giren 2464 sayılı **“Belediye Gelirleri Kanunu”** ile 2008 tarih ve 5779 sayılı **“İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun”** belediye sistemimizin mali iskeletini oluşturan temel kanunlardır.

2464 sayılı kanunla belediyelerin gelirleri üç ana başlık altında toplanmıştır.

Kanunun ilk 44 maddesinde belediye vergileri düzenlenmiştir.

Başlangıçta belediye vergileri arasında sayılan Akaryakıt Tüketim Vergisi 1984 yılında çıkarılan 3074 sayılı kanunla, Meslek Vergisi de 1987 yılında çıkarılan 3365 sayılı kanunla belediye gelirleri arasından çıkarılırken, 1993 yılında çıkarılan 3914 sayılı kanunla Çevre Temizlik Vergisi belediye vergileri arasına dahil edilmiştir.

Halen yürürlükte olan uygulama itibari ile belediye gelirleri kanunu kapsamında belediyelerimizin sahip olduğu toplam 7 adet vergi vardır.

Bunlar:

- ✓ *Emlak Vergisi*
- ✓ *Çevre Temizlik Vergisi*
- ✓ *İlan ve Reklam Vergisi*
- ✓ *Eğlence Vergisi*
- ✓ *Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi*
- ✓ *Haberleşme Vergisi*
- ✓ *Yangın Sigortası Vergisi*

* Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF SBKY Bölümü
Öğretim Üyesi, hyayli@hotmail.com

Bu vergi kalemlerinde belediye bütçesi içerisinde en büyük pay emlak vergisinden elde edilen gelirdir.

Toplam belediye vergi gelirleri içinde yaklaşık yüzde ellilik bir paya sahip olan emlak vergisi bu bakımdan belediyelerimiz için en güçlü belediye vergisi olarak gösterilmektedir.

2464 sayılı kanunun 45-85 maddeler arasında ise belediye harçları düzenlenmektedir.

Belediye gelirleri içinde yüzde üç düzeyinde bir paya sahip olan belediye harçları, adı geçen kanunda şu şekilde sıralanmaktadır.

- ✓ İşgal Harcı
- ✓ Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı
- ✓ Kaynak Suları Harcı
- ✓ Tellallık Harcı
- ✓ Hayvan Kesimi Muayene ve Denetleme Harcı
- ✓ Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı
- ✓ Bina İnşaat Harcı
- ✓ Kayıt ve Suret Harcı
- ✓ İmarla İlgili Harçlar
- ✓ İfraz ve Tevhit Harcı
- ✓ Plan ve Proje Tasdik Harcı
- ✓ Zemin Açma İzni ve Toprak Hafriyatı Harcı
- ✓ Yapı Kullanma İzni Harcı
- ✓ İşyeri Açma İzni Harcı
- ✓ Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı
- ✓ Sağlık Belgesi Harcı

Belediye gelirleri kanununun üçüncü kısmını oluşturan 86-94 maddeleri arasında ise Harcamalara Katılma Payları düzenlenmiştir.

Belediyeler tarafından yapılan yol, su ve kanalizasyon yatırımları için bu yatırımlardan yararlanan emlak sahiplerinin emlak değerlerinin yüzde ikisini aşmamak üzere adı geçen harcamalara iştirak etmeleri gerekmektedir.

Toplam belediye gelirleri içinde ortalama olarak yüzde 1'lik bir orana sahip olan harcamalara katılma payı bu görüntüsü ile belediyelerimiz için hayati önem ifade eden bir gelir kalemi değildir.

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanun'unda bu üç ana gelir kaleminin yanı sıra belediyelerin harç veya katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı olarak ifa edecekleri her türlü hizmet için belediye meclislerince düzenlenecek tarifelere göre ücret almaya da yetkili kılınmışlardır.

Yine adı geçen kanunda müze giriş ücretlerinden ve madenlerden de belediyelere pay ayrılması öngörülmüştür.

Kanunun mükerrer 97. maddesine göre:
“Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı milli saraylar hariç belediye ve mücavir alan sınırları içinde gerçek ve tüzel kişilerce işletilen her türlü müzelerin giriş ücretlerinin %5'i belediye payı olarak ayrılır.

Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde faaliyet gösteren maden işletmelerince, ...yıllık satış tutarının % 0,2'si nispetinde belediye payı ayrılır.”

2464 sayılı kanunla belediyelere sağlanan gelirlerin toplam belediye gelirleri içindeki payı ortalama olarak yüzde 5 düzeyindedir.

Belediyelerin ikinci tür gelirleri ise genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları paylardır.

Mahalli idarelere finansman sağlama yollarından biri olan vergi gelirlerinin paylaşılması yönteminin uygulaması olan bu gelir kalemi belediyelerimizin en önemli gelir kaynağı olarak görülmektedir.

2380 sayılı kanunla sağlanan bu gelir kaynağı kanunun ilk çıktığı 1981 yılında il özel idaresi ve belediyelere, toplam genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının yüzde 9,25 oranında pay verilmesini öngörmekte idi.

Ancak zamanla bu oranın değişik şekillerde uygulandığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda zaman içinde genel bütçe vergi gelirlerinden mahalli idarelere aktarılan payların dağılımı görülmektedir.

2001 yılından 2002 yılına geçildiğinde yaşanan düşüşün nedeni, 2002 yılından önce belediyelere ve il özel idarelerine aktarılan paydan yapılan kesintilerle oluşturulan il özel idaresi fonu, belediyeler fonu ve mahalli idareler fonunun tasfiye edilmesi ile bu fonlar için yapılan kesintilerin İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bütçelerine aktarılması yoluna gidilmiş olmasıdır.

Halen genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden belediyelere yüzde 6 büyükşehir belediyelerine de yüzde 5 oranında pay aktarılmaktadır.

Ancak büyükşehir belediyelerine aktarılan pay tüm ülke sınırları içinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinden değil sadece büyükşehir sınırları içinde toplanan vergi gelirleri üzerinden sağlanmaktadır.

1881 yılında yürürlüğe girmiş olan bu kanun 2008 yılında çıkarılan 5779 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılarak, belediyelere GBVGTT

üzerinden pay verilmesine ilişkin usul ve esaslar değiştirilmiştir.

Daha sonra Türk belediyeçilik sisteminde köklü değişiklikler içeren 6360 sayılı kanun ile genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan payların dağıtım şekline son hali verilmiştir.

Buna göre :

“Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 1,50’si büyükşehir dışındaki belediyelere, yüzde 4,50’si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve yüzde 0,5’i il özel idarelerine ayrılacağı ifade edilmiştir.”

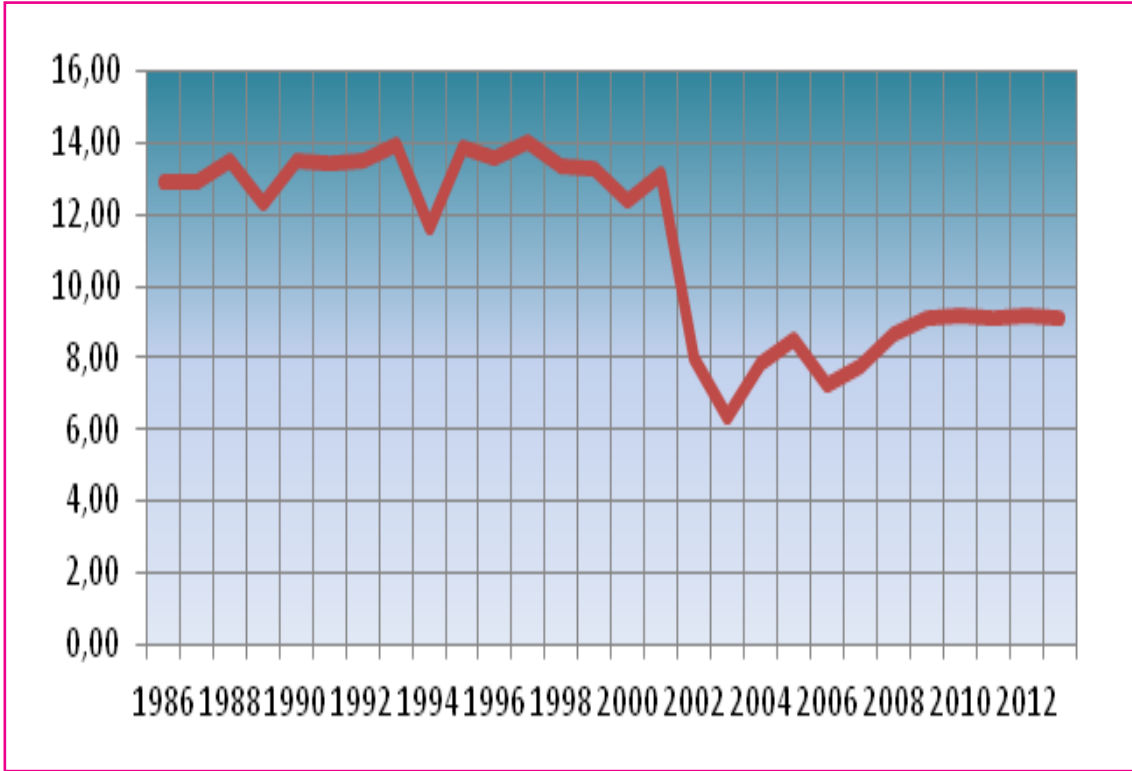
Büyükşehir belediyelerine ayrılacak pay oranı ise **“4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa (Ö.T.V.) ekli (I) sayılı listede yer alan mallardan tahsil edilen özel tüketim vergisi hariç olmak üzere, (hariç tutulan bu mallar petrol ürünleridir) büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 6’sı ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ayrılan payların yüzde 30’u büyükşehir belediye payı olarak ayrılacağı”** şeklinde belirlenmiştir.

6360 sayılı kanunun getirdiği değişiklikleri şu şekilde tasniflememiz mümkündür;

Türk belediyeçilik sisteminde genel bütçeden aktarılan payların ortalama olarak toplam

BÜYÜKŞEHİR DIŞINDAKİ BELEDİYELER	G.B.V.G. nin %1,50’i
BÜYÜKŞEHİR İLÇE BELEDİYELERİNE	G.B.V.G. nin %4,50’si
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNE	G.B.V.G.nin (4760 sayılı ÖTV. Kanununun 1sayılı listesindeki mallar hariç Büyükşehir belediye sınırlarındaki GBVG.nin) % 6 sı + Büyükşehir İlçe Belediyeleri Payının %30 u

GBVG den Yerel Yönetimlere Ayrılan Pay Grafiği

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı Verilerinden Yararlanılarak Oluşturulmuştur.

gelirlerin yaklaşık yarısına karşılık geliyor olması çoğu zaman eleştirilen bir durumdur.

Belediye sisteminin bu düzeyde merkezden yapılacak olan transferlere dayalı bir gelir yapısına sahip olması yerel özerklikle bağdaşmadığı yönündeki eleştiriler esasında çok yerinde değildir.

Dünya ülkelerinin mahalli idare sistemlerinin gelir yapısı incelendiğinde bu konuda gelişmiş demokratik toplumlarda genel geçerli sayılabilecek bir homojen uygulamaya rastlamak mümkün değildir.

Tablo 1'de bazı Avrupa ülkelerinin mahalli idare sistemlerinin gelirleri içinde merkezden transferlerin oransal dağılımı görülmektedir.

Bu tablo incelendiğinde benzer yönetim geleneklerine sahip olan Hollanda, Belçika

ve Danimarka'nın yerel sistemlerinin gelir yapılarının birbirinden çok farklı içerikle gerçekleştiği görülecektir.

Dolayısı ile toplam belediye gelirleri içinde genel bütçeden yapılan aktarmaların büyüklüğüne bakarak belediye sistemi hakkında olumsuz yargılar üretmek bu tür bir sistemin belediyelerin mali özerkliği ile bağdaşmadığı yargısına varmak çok mümkün görünmemektedir.

Şayet sistem yasa ile düzenlenmiş ve merkezi idarenin bir idari işlemi ile müdahale edemeyeceği bir yasal koruma sistemi geliştirilmiş ise, merkezi yönetim gelirlerinden yapılan aktarmaların yerel özerkliği doğrudan erozyona uğraticı bir etkisinden bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Belediye sisteminin mali özerkliğini erozyona uğratan asıl uygulama merkezi yönetim

Tablo 1: Farklı Ülkelerin Yerel Yönetim Bütçelerinde Merkezden Aktarılan Pay Oranları

ÜLKELER	TRANSFER %	ÜLKELER	TRANSFER %
ARNAVUTLUK	94	AVUSTURYA	43.7
HOLLANDA	83	İTALYA	42
ROMANYA	79	SLOVAKYA	39
BULGARİSTAN	78	NORVEÇ	36.2
RUSYA	72.5	ALMANYA	32
MACARİSTAN	63.6	FRANSA	29
YUNANİSTAN	63	FİNLANDİYA	28.4
POLONYA	60	İSPANYA	27.1
İNGİLTERE	53	DANİMARKA	24.5
PORTEKİZ	49.3	İSVEÇ	20
TÜRKİYE	48.9	BELÇİKA	44.3
		ORTALAMA	49.03

Kaynak : (TODAİE,2004:62)

bütçesinden belediyelere yapılan bağış ve yardımlardır.

Bu nedenle belediye gelirleri içinde devlet yardımları başlığı altında değerlendirilen bağış ve yardımların toplam gelirler içindeki payı büyüdükçe sistemin merkezi yönetime olan muhtaçlığı o düzeyde artacak ve bu da özerklikle çelişik bir durum yaratacaktır.

Devlet yardımları genel bütçeye dahil olan bakanlık bütçelerine koyulan ve çeşitli usul ve esaslar çerçevesinde belediyelere aktarılan paralardan oluşmaktadır (Tortop ve diğerleri,2006:185).

Belediyelere merkezi yönetim bütçesinden yardım yapılmasının temel nedenleri şu şekilde özetlenebileceği belirtilmiştir (Keleş,1994:307-308):

✓ Belediyelerin kamu yararını ilgilendiren giderlerine katkı sağlamak,

✓ Belediyeler arasındaki zenginlik, hizmet standartları ve vergi ödeme gücü noktasında var olan farklılıklardan kaynaklanan dengesizlikleri ortadan kaldırmak,

✓ Belediyeleri bazı yararlı tesisleri kurmaya özendirmek,

✓ Belediyeler tarafından sunulması zorunlu olan kamu hizmetlerinde, hizmet kalitesinin belli bir düzeyin altına düşmesini önlemek.

Devletin belediyelere yaptığı yardımlar iki şekilde gerçekleşmektedir.

Bunlar devletin belediyelere herhangi bir hizmet alanı belirlemeden kaynak aktarması şeklinde ifade edebileceğimiz **“genel amaçlı yardımlar”** ve belli bir hizmetin ya da projenin finansmanına yönelik olarak yapılan **“özel amaçlı yardımları”**dır.

Devletin belediyelere yardımı merkezi yönetimle mahalli idareler arasındaki işbirliği ve yardımlaşmanın güzel bir örneği olarak değerlendirilmektedir (Keleş,1994:309).

Ancak devlet yardımları merkezi yönetimin mahalli idareler üzerindeki vesayet uygulamalarından biridir.

Zira merkezi yönetim bu yolla yerel hizmetleri düzenlemek ve mahalli idareleri teftiş etmek imtiyazı elde etmektedir.

Bu durumun yerel özerklikle bağdaşmayacağı da açıktır.

Gerçekten Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 9. maddesinde devlet yardımlarının özellikle mali bakımdan zayıf olan yerel makamların korunması politikasının bir uygulama aracı olarak korunması gerekliliğine vurgu yapıldıktan sonra, devlet yardımlarının

mümkün olduğu kadar genel amaçlı yardımlar şeklinde yapılmasını salık vermekte ve belli bir projenin finanse edilmesini içeren özel amaçlı yardımlardan mümkün olduğu kadar kaçınılması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu çerçevede belediye gelirleri içinde devlet yardımları mutlaka yer almalı ancak bu gelir kalemi belediyelerin mali özerkliğini erozyona uğratabilecek içerik ve miktarda olmaması gerektiği belirtilmektedir.

Belediyelerimizin bir diğer gelir kalemi de olağanüstü gelirler başlığı altında incelenen borçlanmadır.

Belediyeler; kısa dönem cari açıklarının kapatılması, bütçe açıklarının finanse edilmesi, makine ve malzeme tedariki ve gelir getirmesi muhtemel olan yatırımların finanse edilmesi gibi sebeplerle borçlanabilirler (Kalabalık,2005:521).

Borçlanma hemen hemen tüm ekonomik birimlerin başvurduğu bir olağanüstü gelir uygulamasıdır.

Olağanüstü gelir olarak gördüğümüz borçlanma gelirin belediye bütçesindeki dengeleri korumak için ancak olağanüstü giderlere tahsis edilmesi gerekmektedir.

Özellikle de yol, köprü, okul, hastane, park, meydan gibi gelir sağlamadığı için verimsiz olarak görülen yatırımların borçlanma ile finansmanından kaçınmak gerekmektedir (Nadaroğlu,2001:104).

Belediyeler iç ve dış kaynaklardan, nakit kredi şeklinde ya da tahvil ihracı yöntemleri ile borçlanabilmektedir.

Ancak borçlanmanın ekonomik dengeleri ve belediye bütçelerindeki dengeyi uzun vadede bozmaması için çeşitli denetim mekanizmaları öngörülmüştür.

Bu mekanizmalara; borçlanma için merkezi idarenin onayının istenmesi, borçlanma

için azami faiz oranlarının tespit edilmesi, borçlanma ile sağlanan paranın amaç dışında kullanılmaması, belediyeler için azami borç stokunun belirlenerek bu miktar üzerinde borçlanmaya izin verilmemesi, yalnızca gelir getirme potansiyeli olan proje finansmanlarının borçlanma ile sağlanmasına izin verilmesi gibi örnekler verilebilir.

5393 sayılı Belediye Kanununun 68. maddesinde Türkiye’de belediyelerin borçlanma usulleri belirlenmiştir.

Mevcut sistemde belediyelerin borçlanabilmesi belli kotalara ve merkezi idarenin vesayeti altında mümkündür.

Belediyelerin borçlanmaları konusunda, merkezi idarenin vesayet uygulamasının çerçevesini geniş tutması, makro ekonomik dengeleri koruma amacının doğal bir sonucu olarak görülmelidir.

Yasa, olağanüstü giderlerin finansmanının bir yöntemi olarak çeşitli usuller çerçevesinde belediyelere borçlanma imkanı sağlarken diğer taraftan da kaynakların etkin kullanımının sağlanması ve makro ekonomik dengelerin korunması için belediyelerin borçlanma kararları üzerindeki vesayet uygulamasını devam ettirmektedir.

Güler, belediyelerin borçlanma konusunda esnek bir yapılanma içerisinde olmasını küresel sermayenin kendisine yeni pazar alanları yaratma amacının bir uygulaması olarak görme eğilimindedir.

Ancak yöre halkının yokluğunu doğrudan hissettiği temel kamu hizmetlerinin arzını sağlamakla görevli idare aygıtı olarak belediyelerin bazı durumlarda olağan gelirleri ile finanse etmesinin mümkün olamayacağı, ölçek ekonomisi gerektiren büyük yatırımlar yapması gerekmektedir.

Bu gerekliliğin doğal bir sonucu olarak da borçlanmanın belediye sisteminde yer alması son derece olağan bir durum olarak görülmelidir.

Bu noktada asıl olan yerel mali sistemin işleyişini uzun vadede aksatacak bir borçlanma politikasından kaçınmak olmalıdır.

KAYNAKÇA

- KALABALIK, Halil, Avrupa Birliği Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku Teori-Uygulama, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005
- KELEŞ, Ruşen, Uluslararası Yerel Yönetimler Semineri –Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma, Türk Belediyecilik Derneği Yayınları, Ankara, 1994
- NADAROĞLU, Halil, Mahalli İdareler, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2001
- TORTOP, Nuri, B., AYKAÇ, H., YAYMAN, M.A. ÖZER, Mahalli İdareler, Nobel Yayınları, Ankara, 2006
- TODAİE, ----- Yerel Maliye Sistemi, Hazırlayanlar: T.ÇINAR, B. A. GÜLER, Ankara, 2004

www.gib.gov.tr

2380 Sayılı Kanun

2464 Sayılı Kanun

6360 Sayılı Kanun

5216 Sayılı Kanun

5393 Sayılı Kanun

5779 Sayılı Kanun

